

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta právnická

Diplomová práce

**Náklady řízení a aktuální trendy
v rozhodování o nich**

Plzeň 2014

Pavel Sláma

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně, a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

V Plzni dne 23. března 2014

.....

Pavel Sláma

ÚVOD	1
1. Náklady řízení.....	3
1.1. Pojem nákladů řízení.....	3
1.2. Funkce a účel nákladů řízení.....	4
1.3. Druhy nákladů řízení	7
1.3.1 Hotové výdaje účastníků a jejich zástupců	7
1.3.2 Ušlý výdělek	13
1.3.3 Soudní poplatek	14
1.3.3.1 Osvobození od poplatku	21
1.3.4 Náklady důkazů.....	28
1.3.5 Odměna notáře jako soudního komisaře	29
1.3.6 Odměna za zastupování.....	30
2. Placení nákladů řízení	34
2.1 Záloha na náklady důkazu.....	35
2.2 Náklady placené státem.....	36
3. Náhrada nákladů řízení.....	38
3.1 Zásada úspěchu ve věci.....	38
3.2 Náhrada nákladů řízení neúspěšnému žalovanému	44
3.3 Náhrada nákladů při zastavení řízení.....	45
3.4 Náhrada nákladů řízení v případě odmítnutí žaloby.....	46
3.5 Náhrada nákladů řízení v případě uzavření smíru	47
3.6 Náhrada nákladů ve zvláštních řízeních soudních (nesporných řízeních).....	47
3.7 Separace nákladů řízení	49
3.8 Moderační právo soudu.....	50
3.9 Ustanovení § 142a OSŘ.....	50
3.10 Návrh nového ustanovení § 144 OSŘ	54
3.11 Zásada účelnosti nákladů řízení	56
4. Rozhodnutí o nákladech řízení.....	60
4.1 Rozhodnutí o nákladech řízení před soudem prvního stupně	60
4.2 Rozhodnutí o nákladech v odvolacím a dovolacím řízení.....	62
4.3 Rozhodnutí o nákladech v řízení o žalobě na obnovu řízení a žalobě pro zmatečnost.....	62
5. Vybrané společné prvky nákladů civilního řízení ve Spolkové republice Německo a Slovenské republice	64

ZÁVĚR.....	68
SUMMARY.....	70

Seznam použitých zkratek

- OSŘ - zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- ObčZ - zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- OZ - zák. č. 89/2012, občanský zákoník
- JŘS - vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů
- ZPR - zák. č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů
- AT - vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších novel
- ZSP - zák. č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů
- LZPS - usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
- ZVSU - zák. č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a vyšších Úřednících státního zastupitelství a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- ZDPH - zák. č. 235/2004 Sb., zákon o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů
- ZSS - zák. č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů
- DŘ - zák. č. 280/2009, daňový řád, ve znění pozdějších předpisů

- ZSprP - zák. č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů
- OSP - zák. č. 99/1963 Zb., občiansky súdny poriadok, ve znění pozdějších předpisů
- ZÚS - zák. č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů
- NŘ - zák. č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů
- ZŘS - zák. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

ÚVOD

Téma nákladů řízení působí na první pohled nezajímavě a jednoduše, a to z odborného i laického hlediska. V soudní praxi však v oblasti rozhodování o nákladech řízení panuje mezi obecnými soudy velká nejednotnost, což jednoduchost a nezajímavost této problematiky do značené míry popírá. Ke sjednocení rozhodování obecných soudů v oblasti náhrady nákladů řízení se snaží přispět zejména Ústavní soud České republiky, z jehož judikatury budu ve své práci nejvíce čerpat. Pravdou je, že náklady řízení jsou jakýsi „vedlejší produkt“ řízení ve věci samé. Neboť pokud by nebylo zahájeno řízení ve věci samé, nebylo by zde ani žádné rozhodnutí o náhradě nákladů řízení. Zároveň je třeba říci, že o náhradě nákladů řízení musí být rozhodnuto i v případech, kdy samotné soudní řízení nekončí rozhodnutím ve věci samé (např. při zastavení řízení). Přes výše uvedené, náklady řízení jsou stále vnímány odbornou veřejností spíše jako okrajové téma. Běžní občané se pak o náklady řízení začnou obvykle zajímat až v souvislosti s konkrétním řízením.

Soudci, kteří o nákladech řízení z velké části rozhodují, věnují většinu času, své energie a umu spíše rozhodnutí ve věci samé a náklady řízení většinou nestojí ve středu jejich zájmu. Naopak například pro vyšší soudní úředníky představuje problematika nákladů řízení důležitou a podstatnou část jejich pracovní náplně, neboť ve věci samé nikdy nerozhodují. Vzhledem k tomu, že již více než deset let v soudnictví působím ve funkci vyššího soudního úředníka, a o náhradě nákladů řízení každý den rozhoduji, byl výběr tématu diplomové práce spojený s náklady řízení logickou volbou.

Ve své práci představím pojem a funkce nákladů řízení, dále jednotlivé druhy nákladů řízení, problematiku placení, náhrady nákladů řízení a rozhodování o nich. Samozřejmě bych chtěl ve své práci uplatnit též poznatky ze soudní praxe. V diplomové práci podniknu též krátký zahraniční exkurz, který se bude věnovat porovnání vybraných společných prvků nákladů řízení. Pro porovnání jsem si vybral Spolkovou republiku Německo a Slovenskou republiku, neboť obě země jsou nám blízké právním řádem, a též geografickou polohou.

Cílem mé práce je zejména popis aktuálního rozhodování o náhradě nákladů řízení. Dále se budu věnovat analýze a kritickému zhodnocení současné právní úpravy nákladů řízení s případným návrhem řešení pro zákonodárce. Dalším cílem mé práce je shrnutí teorie nákladů řízení a přiblížení současné i starší judikatury týkající se nákladů řízení a rozhodování o nich. Přičemž v oblasti judikatury bych se chtěl zaměřit zejména na nálezy Ústavního soudu České republiky, neboť právě ty určují směr v oblasti rozhodování o náhradě nákladů řízení a řeší případné rozpory v rozhodování obecných soudů o nákladech řízení. V neposlední řadě bych chtěl svou práci dokázat, že problematika nákladů řízení je poměrně složitá a rozsáhlá.

1. Náklady řízení

1.1. Pojem nákladů řízení

Každé občanské soudní řízení (dále jen „řízení“) přináší určité výdaje. Jedná se o nezbytně nutné výdaje, které slouží k zabezpečení samotné možnosti konání řízení. Jsou to náklady na stavby, opravy, rekonstrukce a soudních budov, náklady na materiálně-technické vybavení soudů, náklady na platy soudců, asistentů soudců, vyšších soudních úředníků a ostatních zaměstnanců soudu. Dalšími výdaji státu jsou náklady na provoz soudních budov. Tyto náklady hradí stát ze státního rozpočtu, čímž zabezpečuje existenci soudní moci, a účel občanského soudního řízení, tedy ochranu subjektivních práv a právem chráněných zájmů.¹ Všechny výše uvedené náklady jsou obecné a vztahují se ke všem řízením bez rozdílu.

Jak vyplývá z výše uvedeného, stát musí zajistit nemalé finanční prostředky k tomu, aby řízení proběhlo zcela v souladu s požadavky na spravedlivý proces. V této souvislosti je vhodné uvést, že soudnictví demokratického právního státu, respektujícího právo na spravedlivý proces, je vždy dražší než soudnictví v systémech, kde tento princip absentuje, či není uznáván. Právo na spravedlivý proces je rovněž významným výkladovým hlediskem pro jednotlivá ustanovení občanského soudního řádu. Je povinností soudu interpretovat každé ustanovení OSŘ (dále jen „OSŘ“), tedy i ustanovení týkající se nákladů řízení, v souladu s principy práva na spravedlivý proces.²

V užším slova smyslu³ OSŘ pod pojem náklady řízení řadí pouze náklady související právě s konkrétním, jednoznačně určeným (spisovou značkou soudu), řízením. Náklady řízení podle OSŘ jsou tvořeny náklady, které vzniknou účastníkům řízení, dalším osobám (fyzickým či právnickým) zúčastněným na řízení (zástupci, notáři jako soudní komisaři, správci dědictví, svědci, znalci, tlumočníci) a státu (jedná se však opět pouze o náklady státu vzniklé

¹ STAVINOHOVÁ, Jaruška a Petr HLAVSA. Civilní proces a organizace soudnictví. Brno: Doplněk, 2003, s. 448

² DAVID, L.; Ištvanek, F.; Javůrková, N.; et al. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluver ČR, 2009. s. 3

³ Putna, M., in DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře, 2 sv. s. 941

v konkrétním řízení).⁴ Před soudem však může proběhnout řízení, které se obejde zcela bez nákladů vynaložených účastníky, osobami na řízení zúčastněnými, či státem (vyjma nákladů obecných). Stane se tak např. v řízení, které je věcně osvobozeno od placení soudních poplatků (např. v řízení o žalobě na zrušení vyživovací povinnosti ke zletilému dítěti), účastníci nebudou mít právní zástupce, nebude zde jiná osoba na řízení zúčastněná (např. svědek, znalec, tlumočnick), a soudní jednání proběhne bez přítomnosti účastníků.

Pro úplnost je třeba uvést, že existují náklady konkrétního řízení, které dočasně nese stát. Jedná se o například o svědecké, znalečné, náklady na zajištění důkazů apod. Pro úplnost zbývá dodat, že předmětem této práce jsou náklady řízení v užším slova smyslu.

1.2. Funkce a účel nákladů řízení

Právní teorie přiznává nákladům řízení funkci preventivní a sankční. Funkce preventivní spočívá v tom, že předpokládané náklady řízení v podstatě nutí každého zvážit, zda se nemůže svého práva domoci mimosoudně, případně, zda jeho právo spočívá na reálných základech. Pokud by řízení bylo za každých okolností pro jeho účastníky zcela bezplatné, velmi pravděpodobně by došlo nejen ke zvýšení agendy soudů, ale též k nárůstu případů uplatňování svévolného a zřejmě bezúspěšného uplatňování či bránění práva.⁵

Osobně se však přikláním k názoru, že lépe a komplexněji, by ochrana soudnictví před sudičstvím (zbytečným či svévolným souzením) byla zajištěna cíleným zvyšováním právního vědomí, posilováním základní právní a finanční gramotnosti. Položme si otázku, jak asi může odradit dobře finančně situovaného notorického sudiče hrozba případného hrazení nákladů řízení od vedení zbytečného soudního sporu. Zde by pak mohl v roli diagnostika (neboť dobrý advokát by měl být jakýmsi diagnostikem) a preventisty v jedné osobě působit případný právní zástupce (advokát) takového sudiče, a svému (byť dobře placímu) klientovi vysvětlit jak a proč zbytečnému soudnímu sporu předejít.⁶ Nakonec uvádím příklad ze Spojených států amerických, kde byl v roce 1955 založen skupinou movitých amerických advokátů, podnikatelů a zainteresovaných

⁴ WINTEROVÁ, Alena. Civilní právo procesní. 6. vydání. Praha: Linde, 2011. s. 300

⁵ Tamtéž

⁶ BALÍK, Stanislav. O Sudičství. Právo & Byznys. Praha: Mladá Fronta, 2012, č. 1, s. 59

občanů „The Fund for Modern Courts“ (volně přeloženo Fond za moderní soudy) s cílem zajistit kvalitní a fungující justici.⁷ Tento fond funguje dodnes a jedním z jeho programů byl též program zvyšující věrohodnost soudů v očích občanů. Jednou z jeho částí bylo sestavení skupiny asi čtyřiceti osob, které v minulosti velmi kritizovaly práci soudů a soudce označovaly za líné či zkorumpované. Těmto účastníkům programu byla pak zajištěna šestiměsíční stáž u soudů všech druhů a stupňů. Každý má možnost sledovat a účastnit se práce soudce a jiných zaměstnanců soudu, poznat administrativní chod konkrétního soudu. Výsledek po zhruba ročním fungování programu byl překvapivý, neboť z těchto notorických kverulantů se stali ambasadoři, propagující práci soudců, jejich píli, neúplatnost a profesionalitu.⁸

Druhou funkcí nákladů řízení je podle teorie občanského práva procesní funkce sankční.⁹ Přičemž teorie občanského práva procesního tuto funkci nijak blíže nerozvádí a nedostatečně vysvětluje, když charakterizuje tuto funkci pouze z její represivní stránky a zcela pomíjí její neopominutelnou preventivní složku. Jak vyplývá z názvu, sankční funkce nákladů řízení znamená, že náklady řízení plní též funkci sankce. Dále je třeba vycházet z charakteristiky funkcí sankce, obecně známou z teorie práva. Platí totiž, že každá represivní sankce (kterou náklady řízení za určitých okolností jsou), působí vždy zároveň preventivně, a to generálně i individuálně.¹⁰

Pokud tuto obecnou teorii aplikujeme na náklady řízení, můžeme říci, že u nákladů řízení se represivní funkce sankce projevuje tím, že účastník řízení (žalovaný), který zavini, že druhá strana byla nucena podat důvodnou žalobu, ponese náklady tohoto konkrétního řízení. Naopak působí represivně vůči žalobci, který by podal žalobu nedůvodně (tzv. „šikanózní žaloby“), neboť tento žalobce by pak byl povinen hradit náklady takového soudního řízení. Preventivní funkce sankce v podobě hrozby hrazení nákladů případného soudního řízení se pak projevuje tím, že by měla motivovat dlužníky k včasné a řádné úhradě jejich závazků, a zároveň odrazovat případné žalobce od podávání nedůvodných žalob.

⁷ About The Fund for Modern Courts. The Fund for Modern Courts [online]. New York [cit. 2013-11-23]. Dostupné z: http://www.moderncourts.org/About_Us/index.html

⁸ SVÁČEK, Jan. Proč je americká justice efektivnější než česká?. Právní rozhledy. Praha: C.H.Beck, 2002, č. 7, s. 349

⁹ WINTEROVÁ, Alena. Civilní právo procesní. 6. vydání. Praha: Linde, 2011. s. 301

¹⁰ KNAPP, Viktor. Teorie práva. Praha: C.H.Beck, 1995, s. 201

Tuto preventivní (ve své podstatě motivační) funkci sankce nákladů řízení v podobě hrozby hrazení nákladů řízení, nelze zaměňovat s výše charakterizovanou preventivní funkcí nákladů řízení, neboť hrozba sankce (její preventivní složka) by měla působit preventivně vůči těm, kteří svým protiprávním jednáním (např. porušením nějaké povinnosti či nerespektování nějakého práva) zavádají příčinu k případnému podání žaloby (tedy zejména vůči případným žalovaným majícím subjektivní povinnost). Hrozba sankce by měla tyto právnické či fyzické osoby vést k dobrovolnému, včasnému a řádnému splnění svého závazku.

Zatímco preventivní funkce nákladů řízení je namířena vůči žalobcům, tedy těm, kteří uplatňují své subjektivní právo vůči žalovaným majícím k nim naopak určitou subjektivní povinnost. Nutí je zvážit, zda svou pohledávku uplatní v řízení před soudem, případně zda využijí jiných (mimosoudních) prostředků k uplatnění svého subjektivního práva. Lze uzavřít, že preventivní složka sankční funkce nákladů řízení je nezbytnou a neopominutelnou součástí sankční funkce nákladů řízení.

Samozřejmě obecně je nutno vzít v úvahu též právní vědomí (či nevědomí) naší společnosti. Je nutné si položit otázku, zda si osoby dopouštějící se protiprávního jednání (v civilních věcech) jsou vědomy hrozby sankce v podobě nutnosti uhradit náklady řízení, zda si jsou vědomy jejich výše a v neposlední řadě, zda jsou si vůbec vědomy (zda na svůj závazek „nezapomněli“) svého závazku vniklého ze smlouvy či jiného právního úkonu. Zároveň nelze pominout, že také v tomto případě platí zásada *ignorantia iuris non excusat*. Ačkoliv je tato zásada obvykle chápána z hlediska trestní sankce, její přesah do všech odvětví práva je nepochybný. Sankci v podobě hrazení nákladů řízení lze též charakterizovat z hlediska principu právní jistoty, kdy každý může spoléhat na to, že ho stát postihne zákonem předvídanou (a žádnou jinou než předvídanou), sankcí za to, že porušil právní předpis.¹¹

Během své soudní praxe jsem však byl svědkem řady případů, kdy si povinný „uvědomil“ teprve po nařízení exekuce a zablokování svého účtu, nemovitého majetku, či soupisu svých movitých věcí, že svému závazku, byť z minulosti nepřilíš vzdálené, nedostál.

¹¹ KNAPP, Viktor. Teorie práva. Praha: C.H.Beck, 1995, s. 205

1.3. Druhy nákladů řízení

Ust. § 137 OSŘ představuje pouze demonstrativní výčet jednotlivých druhů nákladů řízení,¹² když za náklady řízení označuje zejména hotové výdaje účastníků a jejich zástupců, včetně soudního poplatku, ušlý výdělek účastníků a jejich zákonných zástupců, náklady důkazů, tlumočné, náhrada za daň z přidané hodnoty, odměna za zastupování a odměna pro mediátora podle zákona o mediaci za první setkání s mediátorem nařízené soudem podle § 100 odst. 2 OSŘ. Pokud účastníku vzniknou v souvislosti se soudním řízením jiné náklady řízení (např. při přiznávání cestovného je takovým nákladem amortizace vozidla), soud je takovému účastníku přizná.¹³ Vzhledem ke skutečnosti, že zákonodárce nemůže nikdy zcela přesně vymežit, všechny v úvahu připadající náklady konkrétního řízení, je jejich demonstrativní výčet jediným možným řešením.

Až donedávna platila teze, že do nákladů řízení lze zahrnout pouze náklady, které byly vynaloženy v souvislosti se soudním řízením, a nebylo možné do nich zahrnovat např. náklady spojené s předžalobními upomínkami.¹⁴ Zároveň bylo ale možné uplatnit takový náklad jako hmotněprávní nárok (příslušenství pohledávky).¹⁵ Situace se však změnila po 1. 1. 2013, kdy byl v ust. § 142a OSŘ zakotven nový institut povinné předžalobní výzvy v řízeních o splnění povinnosti, která musí být žalované(mu) zaslána nejméně 7 dnů před podáním žaloby. Vzhledem ke skutečnosti, že předžalobní výzva k plnění je zároveň, podle ust. § 11 odst. 1, 2 vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., advokátní tarif (dále jen „AT“), úkonem právní služby, stalo se naopak pravidlem přiznávání tohoto úkonu právní služby úspěšnému žalobci. O tomto, odborné právnické veřejnosti již dobře známém, nicméně stále ještě aktuálním a kontroverzním ustanovení OSŘ bude podrobně pojednáno níže.

1.3.1 Hotové výdaje účastníků a jejich zástupců

¹² Jedná o náklady řízení v užším slova smyslu spojené s konkrétním, jednoznačně určeným, řízením.

¹³ Bílý, M., in SVOBODA, K.; P. Smolík; J. Levý et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2013. Komentované zákony. s. 474

¹⁴ Putna, M., in DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře, 2 sv. s. 945

¹⁵ Podle ust. § 121 odst. 3 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (zůstalo zachováno v nové úpravě v ust. § 513 zák. č. 80/2012 Sb., občanský zákoník).

Hotové výdaje účastníků zahrnují výdaje, které mají souvislost s řízením. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy (dále jen „JŘS“), ust. § 29 odst. 1 stanoví, že k hotovým výdajům účastníka náleží jízdné, stravné a nocležné. Tento výčet opět nelze chápat (podobně jako ust. § 137 OSŘ) jako taxativní. Účastník může (případně musí) být v řízení zastoupen na základě zákona nebo rozhodnutí soudu (ad hoc) zákonným zástupcem či opatrovníkem, na základě plné moci např. advokátem, obecným zmocněncem či notářem. Ust. § 26 a 26a OSŘ též stanoví možnost zastoupení účastníka právnickou osobou, Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí a zastoupení obce Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových. Za výdaje této právnické osoby, či úřadu, se považují hotové výdaje fyzické osoby za ni jednající.

Hotové výdaje účastníků a jejich zástupců, zahrnují náklady účastníků, jejich zástupců (s výjimkou advokátů, notářů a patentových zástupců) a nutná vydání průvodce. Účastník může být, pokud to jeho zdravotní stav vyžaduje, k soudnímu jednání doprovázen průvodcem. Průvodci pak náleží náhrada nutných výdajů a též ušlého výdělků. Součástí nákladů řízení účastníka jsou rovněž nutná vydání a ušlý výdělek důvěrníka dítěte nebo podpůrce (ust. § 29 odst. 4 JŘS). Výši těchto výdajů je vždy nutné doložit (např. podacím lístkem při doporučeném podání žaloby k soudu, jízdenkou apod.). Obecně také pro hotové výdaje účastníků a jejich zástupců platí, že v případě, kdy bylo prokázáno, že tyto výdaje vznikly, ale jejich výše je sporná, měly by být přiznány, a to v jejich obvyklé výši.¹⁶ Podle ustálené judikatury musí jednat o náklady, které souvisejí se soudním řízením a byly účastníkem řízení vynaloženy účelně, přičemž jejich existenci musí účastník, který jejich náhradu uplatňuje, doložit, resp. prokázat.¹⁷

Vzhledem ke své více než desetileté praxi v soudnictví mohu říci, že s požadavkem účastníků na přiznání některých druhů (jinak zcela běžných) hotových výdajů se lze setkat v soudní praxi pouze raritně. K takovým hotovým výdajům náleží náklady spojené s procesními úkony, tzn. zejména finanční částka, již musí účastník zaplatit v souvislosti s podáním návrhu (poštovné, kopírování listin, či vytištění fotografií atd.).

¹⁶ Bílý, M., in SVOBODA, K.; P. Smolík; J. Levý et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2013. Komentované zákony. s. 474

¹⁷ Srovnej usnesení Ústavního soudu ČR sp. zn. III. ÚS 2653/13 ze dne 31. 10. 2013.

Pokud je účastník zastoupen advokátem, náleží advokátu kromě náhrady hotových výdajů, náhrada za promeškaný čas a odměna za zastupování (podle AT). Stejně tak pokud je účastník zastoupen notářem, náleží též notáři náhrada hotových výdajů, náhrada za promeškaný čas a odměna za zastupování podle vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb. o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (notářský tarif dále jen „NT“), přičemž NT odkazuje v ust. § 10 (odměna za poskytování právní pomoci) a ust. § 18 (náhrada hotových výdajů v souvislosti s poskytováním právní pomoci) na AT.

Jak bylo uvedeno výše k hotovým výdajům účastníka (jeho zástupce, průvodce) se počítá jízdné. Podle ust. § 30 odst. 1, 2 JŘS nárok na jízdné má jen účastník, který nebydlí nebo nepracuje v místě, kde se řízení koná, nebo je předvolán z místa, kde se dočasně zdržuje. Jedná se tedy o jízdné (používá se též výraz „cestovné“) do místa jednání soudu a zpět. Přičemž zároveň stanoví, že se hradí skutečné, účelné a hospodárné cestovní výdaje veřejným hromadným dopravním prostředkem. Pokud s předchozím souhlasem soudu použil účastník vlastní motorového vozidla, poskytne se mu náhrada podle zvláštního právního předpisu.

Místem řízení se rozumí místo, kde se koná jednání, výslech před dožádaným soudem, ohledání na místě samém apod.¹⁸ Dále dle ust. § 31 JŘS se hradí účastníku, který v místě konání řízení bydlí nebo pracuje též místní přepravné, pokud použil místní veřejnou hromadnou dopravu. Stejně tak má nárok na náhradu místního přepravného též účastník, který se dopravuje do místa konání řízení z jiné obce a následně využije ještě místního veřejného hromadného dopravního prostředku. Uvedené možnosti lze samozřejmě kombinovat v tom smyslu, že účastníku je hrazeno např. místní přepravné ze zaměstnání v místě konání řízení a následně zpáteční jízdné z místa konání řízení do místa bydliště účastníka nacházejícího se v jiném místě. K tomu uvádím, že místem bydliště účastníka fyzické osoby se automaticky nerozumí místo jeho trvalého bydliště zapsané v centrální evidenci obyvatel, ale adresa skutečného bydliště účastníka, tj. místo, kde se účastník zdržuje s úmyslem zdržovat se zde trvale (ust. § 85 odst. 1 OSŘ). U právnické osoby (účastníka) se má za to, že např. její zaměstnanec

¹⁸ Putna, M., in DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře, 2 sv. s. 946

oprávněn za ni jednat cestuje k soudnímu řízení z místa jejího sídla, v jiném případě by se pak zkoumala účelnost cesty z jiného vzdálenějšího (u bližšího by zkoumání postrádalo logicky význam) místa. Např. by se jednalo o účelně vynaložené náklady, kdyby k soudu cestoval např. firemní právník, jehož místo výkonu práce se nachází na vzdálenější pobočce účastníka, neboť v jeho sídle není nikdo s požadovaným vzděláním.¹⁹

V souvislosti s účelností nákladů na jízdné (cestovné) je nutno podotknout, že účastník při volbě svého právního zástupce (advokáta), sice není nijak omezen (podle čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, dále jen „LZPS“, má každý právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení), nicméně pokud by si zvolil za svého právního zástupce advokáta z opačného konce republiky (např. místo soudního řízení v Ostravě a sídlo advokáta v Chomutově), nemusely by mu být náklady, spočívající v nákladech na cestovné advokáta, soudem přiznány.²⁰ Aby bylo možné i za této situace možné pokládat tyto náklady za účelné, muselo by jít o spor nějakým způsobem mimořádně náročný či komplikovaný, což by mohlo takto zvláštní volbu advokáta odůvodnit. Pokud tedy vzdálenost mezi místem soudního řízení a sídlem advokáta není extrémní (např. Liberec – Česká Lípa) měly by být účastníku náklady na cestovné advokáta přiznány.²¹ Přičemž jak judikoval ve stejném nálezu Ústavní soud, využití institutu substituce podle ust. § 25 odst. 2 OSŘ je i v tomto případě právem (možností) a nikoliv povinností advokáta.

Náklady na jízdné veřejným dopravním prostředkem (MHD, dálková přeprava) prokazuje účastník předložením jízdenky soudu. Je možné předložit pouze kopii jízdenky např. v případě, že se jedná o jízdenku zpáteční, nebo pouze předložit k nahlédnutí jízdenku, jejíž povaha její odevzdání neumožňuje (SMS jízdenka). Pokud účastník platil jízdné nějakým druhem elektronické karty, z níž se jízdné po nástupu odečítá bez vydání jízdenky, lze též takové jízdné účastníku přiznat, když nepřímým důkazem je již samotná skutečnost, že se účastník z místa

¹⁹ Bílý, M., in SVOBODA, K.; P. Smolík; J. Levý et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2013. Komentované zákony. s. 475

²⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 736/12 ze dne 2. 10. 2013

²¹ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 194/98 ze dne 20. 2. 2001

bydliště k jednání dostavil.²² Pokud účastník řízení případně důležitý svědek bydlí v daleké cizině, je na místě přiznat mu výdaje za letenku. Obecně nelze označit výdaje za letenku za neúčelné jenom kvůli její vyšší ceně (navíc je třeba říci, že letenka vždy nemusí být dražší než doprava vlakem či autobusem), ale je třeba vždy zkoumat účelnost takto vynaloženého nákladu z hlediska individuálních okolností dané právní věci. O tom, že náhrada cestovních nákladů má i v našem právu dlouhou tradici svědčí též ust. § 42, zák. č. 113/1895 ř.z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní, dále jen „zák. č. 113/1895 ř.z.“), když též zde byla podmínkou pro jejich přiznání účelnost jejich vynaložení (ust. § 41 téhož zákona).

V dnešní době je obvyklé, že se lidé dopravují z místa na místo svým automobilem. Aby však soud účastníkovi přiznal náhradu nákladů přepravy osobním automobilem, může jej k přepravě do místa konání řízení účastník použít pouze s předchozím souhlasem soudu. U advokátů se použití silničního motorového vozidla při poskytování právní služby v místech, která nejsou sídlem advokátní kanceláře, považuje za účelně vynaložené cestovní výdaje.²³

Při stanovení výše náhrady nákladů při použití motorového vozidla by z hlediska účelnosti soud zkoumat též délku trasy (počet ujetých km), což nutně neznamená, že by měl přiznat účastníkovi (advokátovi) pouze náhradu nákladů za trasu nejkratší, neboť tato nemusí být provozně nejvýhodnější ani nejrychlejší. Je třeba v každém jednotlivém případě uplatnit hledisko určité přiměřenosti.

Stejně tak pokud se stane, že účastník (advokát) použije k dopravě na soudní jednání silný sportovní nebo jiný vůz s extrémně vysokou spotřebou vysoce překračující běžný průměr, soud by měl za této situace zvažovat opět účelnost takového nákladu s ohledem na konkrétní okolnosti daného případu, a případně jejich náhradu přiměřeně snížit.

K výpočtu výše jízdného se použije ust. § 157 a násl. zák. č. 262/2006 Sb., zákoník práce (dále jen „ZPR“). Podle zmocňovacího ust. § 189 odst. 1 ZPR stanoví prováděcí předpis - vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí č. 435/2013 Sb. činí s účinností ode dne 1. ledna 2014 sazba základní náhrady za 1

²² Bílý, M., in SVOBODA, K.; P. Smolík; J. Levý et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2013. Komentované zákony. s. 475

²³ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 16. 5. 1994 sp. zn. 8 To 3/94

km jízdy podle odst. 4 u jednostopých vozidel a tříkolek nejméně 1,00 Kč, u osobních silničních motorových vozidel 3,70 Kč. Za každý ujetý kilometr náleží náhrada, která sestává ze dvou částí – ze základní náhrady a náhrady spotřebované pohonné hmoty. Základní náhrada (náhrada opotřebení) je stanovena paušální částkou (viz výše). Cenu pohonných hmot doloží účastník soudu účtenkou ze dne, kdy se koná soudní jednání nebo krátce předtím. Pokud účtenku nedoloží, stanoví se cena prováděcím předpisem. Spotřeba se stanoví z údajů o spotřebě uvedených v technickém průkazu použitého vozidla. Fotokopie velkého technického průkazu se pak předkládá soudu, přičemž tato fotokopie se následně založí do soudního spisu. Jestliže technický průkaz vozidla tyto údaje neobsahuje, lze spotřebu prokázat technickým průkazem vozidla shodného typu se shodným objemem válců (ust. § 157 odst. 3, 4 ZPR).

Úvaha de lege ferenda

Osobně jsem přesvědčen, že pokud jde o náhradu ceny pohonných hmot, by bylo lepším řešením každoroční stanovení průměrné spotřeby motorového vozidla. Stanovení této průměrné spotřeby si představuji tak, že by na každý rok předem byla průměrná spotřeba motorového vozidla stanovena vyhláškou Ministerstva práce sociálních věcí, a to jako nové ustanovení vyhlášky, kterou je též stanovena průměrná cena pohonných hmot. Výše průměrné spotřeby by měla být stanovena podle průměrné spotřeby aktuálně (v daném roce) vyráběných motorových vozidel střední třídy s motorem považovaným za základní standardní motor pro daná vozidla. Zmenšila by se tím administrativní zátěž soudů spojená se stanovením náhrad za cestovné, a v neposlední řadě (jako vedlejší efekt) by toto opatření mohlo motivovat advokáty (neboť právě jich se z drtivé většiny náhrada za použití motorového vozidla týká) k pořizování novějších, z hlediska spotřeby pohonných hmot úspornějších a životní prostředí tak méně zatěžujících motorových vozidel. Dalším pozitivním efektem tohoto opatření by bylo odbřemenění soudů od přezkoumávání účelnosti vynaložených nákladů, pokud by advokát (účastník) přijel na jednání jakýmkoliv vozidlem s vysokou spotřebou pohonných hmot (jak bylo nastíněno výše).

Dalším hotovým výdajem účastníků (jejich zástupců) může být nocležné či stravné. Výše náhrady nákladů na stravné a nocležné se stanoví podle ust. § 162 a § 163 ZPR. Zatímco u stravného je náhrada stanovena podle vyhlášky

Ministerstva práce a sociálních věcí č. 435/2013 Sb. když činí s účinností ode dne 1. ledna 2014 stravné podle odst. 1 nejméně 67 Kč, trvá-li pracovní cesta 5 až 12 hodin, nejméně 102 Kč, trvá-li pracovní cesta déle než 12 hodin, nejdéle však 18 hodin, a nejméně 160 Kč, trvá-li pracovní cesta déle než 18 hodin, u nocležného je třeba opětovně zkoumat účelnost vynaložených nákladů, když výši nocležného účastník musí prokazovat. Např. pokud se účastník (zástupce) ubytuje v luxusním pětihvězdičkovém hotelu, soud mu náhradu nocležného zpravidla přiměřeně poníží na její účelně vynaloženou část, tedy výši běžné ceny ubytování.²⁴ Dlužno dodat, že s náklady řízení v podobě stravného či nocležného se lze setkat v soudní praxi pouze zřídka. Lze si např. představit účelnost vynaloženého nocležného v situaci, kdy dožádaný soud provádí výslech svědka na druhém konci republiky, přičemž samozřejmě účastníci (jejich zástupci) mají právo být u prováděného výslechu přítomni a vzhledem k dojezdové vzdálenosti není možné po účastnících (jejich zástupcích) spravedlivě požadovat, aby se na jednání dopravili bez přenocování v místě jednání.

1.3.2 Ušlý výdělek

Pokud účastník (jeho zástupce) nemůže pro účast na soudním jednání vykonávat svou práci, poskytne mu zaměstnavatel pracovní volno bez náhrady mzdy. Výše uvedené samozřejmě neplatí, pokud zástupce právě účastí na jednání vykonává svou práci (např. advokát, notář).²⁵ Účastník, zákonný zástupce účastníka, průvodce účastníka, důvěrník dítěte nebo podpůrce má nárok na náhradu ušlého výdělku. Institut ušlého výdělku upravuje ust. § 29 odst. 2-4 JŘS. Ušlý výdělek se pak stanoví ve výši průměrného výdělku vypočteného podle § 351 až 362 ZPR. Existence tohoto institutu je odůvodněna tím, že účastník, který se dostavil na jednání, nemohl po dobu, kterou strávil účastí na jednání a v souvislosti s ním (doprava na místo jednání soudu z pracoviště či z domova a zpět na pracoviště). Nenahrazuje se mu však čas strávený individuální přípravou věci, „protože to spadá do běžné správy jeho záležitostí, které všední život přináší“.²⁶ Průměrný výdělek se zjistí jako průměr za předchozí kalendářní

²⁴ Bílý, M., in SVOBODA, K.; P. Smolík; J. Levý et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2013. Komentované zákony. s. 477

²⁵ STAVINHOVÁ, Jaruška a Petr HLAVSA. Civilní proces a organizace soudnictví. Brno: Doplněk, 2003, s. 449

²⁶ Bílý, M., in SVOBODA, K.; P. Smolík; J. Levý et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2013. Komentované zákony. s. 477

čtvrtletí (ust. § 354 ZPR). Vypočítá se jako hodinový výdělek, tedy vydělením počtem odpracovaných hodin. Do výdělku se započítávají přesčasy a odměny, a také odměny z dohod či jiných příjmů mimo pracovní poměr. Jako podklad pro výpočet ušlého výdělku slouží potvrzení zaměstnavatele účastníka, kde je uvedeno jaká částka bude zaměstnanci sražena za dobu jeho nepřítomnosti na pracovišti, případně zda může účastník nastoupit na zbývající část směny (ust. § 29 odst. 2 JŘS). Pokud mu zaměstnavatel toto potvrzení odmítne vystavit, soud si může vyžádat toto potvrzení přímo od zaměstnavatele a následně účastníku náhradu za ušlý výdělek přiznat. Je třeba připomenout, že účastníkovi se nehradí žádná náhrada za ztrátu volného času, pokud například délka jednání a dopravy, přesáhne délku jeho pracovní doby.

Pokud se jedná o účastníka, který je výdělečně činný jinak než v pracovním nebo obdobném poměru, podle ust. § 29 odst. 3 JŘS podklad pro výpočet náhrady za ztrátu na výdělku tvoří částka vypočtená ze základu daně z příjmů fyzických osob (zákon č. 286/1992 Sb., o daních z příjmů) dělená počtem pracovních hodin stanovených zvláštním předpisem (ZPR) připadajících na týž kalendářní rok. Výši základu daně z příjmů fyzických osob prokazuje účastník posledním platebním výměrem orgánu vykonávajícího správu daně, jenž předcházet dni, kdy je nárok na náhradu uplatňován; pokud nelze výši ztráty na výdělku tímto způsobem prokázat, přísluší účastníku náhrada za ztrátu na výdělku za hodinu v částce odpovídající výši minimální mzdy za hodinu (50,60 Kč) podle nařízení vlády č. 576/2006 Sb., o minimální mzdě, nejvýše však osminásobek této částky za jeden den. Platí právní fikce, že podnikateli se přiznává ušlý výdělek nejvýše za 8 hodin práce, když nelze přesně určit kolik hodin denně tento podnikatel pracuje.²⁷

1.3.3 Soudní poplatek

Civilní soudní řízení v České republice je zpoplatněno. Nelze opomenout ústavní zakotvení soudních poplatků, když daně a poplatky je podle čl. 11 odst. 5 LZPS možno ukládat jen na základě zákona. Takovým zákonem je v případě soudních poplatků zákon č. 549/1991 Sb, o soudních poplatcích, dále jen „ZSP“. Procesním předpisem, kterým se řídí v občanském soudním řízení ukládání

²⁷ Bílý, M., in SVOBODA, K.; P. Smolík; J. Levý et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2013. Komentované zákony. s. 479

soudních poplatků, je OSŘ, pokud ZSP nebo zvláštní předpis (zák. č. 280/2009, daňový řád, dále jen „DŘ“) nestanoví jinak. Zákon o soudních poplatcích je tak *lex specialis* ve vztahu k občanskému soudnímu řádu (*lex generalis* k ZSP), naproti tomu daňový řád je vztahu *lex generalis* k zákonu o soudních poplatcích (*lex specialis* k DŘ). A konečně daňový řád je pak *lex specialis* ve vztahu k občanskému soudnímu řádu.

Funkce soudního poplatku do značné míry splývají s výše uvedenými funkcemi nákladů řízení. Waltr uvádí, že „poplatky mají tři základní funkce: fiskální (jejímž cílem je, aby ti, kdo služeb soudů využívají, přispěli k úhradě nákladů s činností soudů spojených), regulační (jejímž cílem je odradit od svévolných, šikanózních, malicherných a jiných bezdůvodných návrhů, které by soudy zbytečně zatěžovaly) a motivační (jež má působit tak, aby povinní dobrovolně plnili své povinnosti a účastníci právních vztahů řešili své spory mimosoudně)“.²⁸

Vycházím-li z funkcí nákladů řízení, které jsem výše nastínil, při jejich aplikaci na soudní poplatky docházím k závěru, že pokud jde o funkci regulační, tato v sobě zahrnuje represivní část sankční funkce (odrazení od podávání šikanózních žalob), a též funkci preventivní (nutí potencionální žalobce ke zvážení, zda je nutné podat žalobu). Funkce motivační pak v sobě zahrnuje preventivní část sankční funkce (hrozba hrazení poplatků má přimět povinné k dobrovolnému plnění). Zároveň bych pod funkci motivační (preventivní část sankční funkce) nepřičítal působení na fyzické či právnické osoby, aby své spory řešili mimosoudně, když toto působení bych podřadil pod funkci preventivní (Waltrem nazvanou regulační). Vzhledem k výše uvedenému se domnívám, že Waltrem uváděné členění funkcí soudních poplatků je z pohledu teorie práva nepřesné.

Pokud jde o funkci soudních poplatků nazvanou Waltrem jako fiskální, tak tuto lze též alternativně nazvat funkcí úhradovou. Neboť se jedná o platby, které mají zajistit, aby žadatelé přispěli na úhradu nezbytných výdajů soudu.²⁹ Tedy ve své podstatě funkce fiskální (úhradová) je příspěvkem (neboť příjmy ze soudních

²⁸ WALTR, R. Zákon o soudních poplatcích. Komentář. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012. s. 2

²⁹ BAKEŠ, Milan; Karfíková, M.; Kotáb, P. et al. Finanční právo. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 247

poplatků zdaleka nepokryjí náklady na soudní provoz justice) k úhradě provozních nákladů na celou justiční oblast.

Zaplacení soudního poplatku bývá právní teorií^{30 31} řazeno mezi tzv. jiné procesní podmínky (na druhou stranu nikdy však není řazeno mezi „pravé“ procesní podmínky ve smyslu ust. § 103 OSŘ),³² když následkem nezaplacení soudního poplatku je zpravidla zastavení řízení (při splnění podmínek uvedených v ust. § 9 ZSP). Přikláním se však k právnímu názoru, že se o procesní podmínku nejedná. Např. Winterová uvádí, že jde o požadavek mimoprocenší (fiskální) povahy.³³

Procesní podmínkou v pravém slova smyslu zaplacení soudního poplatku být nemůže z níže specifikovaných důvodů. Za prvé z ust. § 103 OSŘ lze dovodit, že procesními podmínkami jsou ty podmínky, za nichž soud může rozhodnout ve věci samé, nebo jako předpoklady přípustnosti vydání meritorního rozhodnutí. Přičemž nezaplacení soudního poplatku rozhodnutí ve věci samé nebrání. Je třeba uvést, že soud by měl nejprve každý nový návrh (žalobu) mj. poplatkově prověřit, tzn. neměl by začít jednat ve věci samé a následně vydat meritorní rozhodnutí, pokud nebyla dosud splněna poplatková povinnost navrhovatele (žalobce). Takový postup je obecně pokládán (též soudní praxí) za nesprávný. K tomu Burešův komentář: *„Třebaže zákon umožňuje soudu uložit povinnost zaplatit soudní poplatek i dodatečně, jestliže začal jednat ve věci samé, aniž vyměřil soudní poplatek (srov. § 9 odst. 4, 5 a 6 ZSP), je zásadně nesprávné přistoupit k vybírání soudního poplatku až po provedení přípravných úkonů, typicky až po vydání výzvy podle § 114b (po zahájení jednání ve věci by k tomu už vůbec nemělo docházet)“*.³⁴ Nicméně soudní praxe samozřejmě přináší situace, kdy soud soudní poplatek vybrat „zapomene“. Důvodem může být pracovní přetíženost daného pracovníka soudu (soudce, vyššího soudního úředníka, asistenta soudce), či jeho nepozornost. Nedovedu si však představit v situaci, kdy například soudce až těsně před nařízeným jednáním zjistí, že dosud nebyl ve věci uhrazen soudní poplatek,

³⁰ Bureš, J. in DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře, 2 sv., s. 775

³¹ KINDL, Milan; Alexander ŠÍMA; Ondřej DAVID. Občanské právo procesní, Plzeň: Aleš Čeněk, 2005, s. 182

³² Bureš, J. in DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře, 2 sv., s. 669-670

³³ WINTEROVÁ, Alena. Civilní právo procesní. 6. vydání. Praha: Linde, 2011., s. 221

³⁴ Bureš, J. in DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře, 2 sv., s. 775

že by soudce řízení pro nezaplacení soudního poplatku zastavil, a nařízené jednání zrušil. V takové situaci soudce použije ust. § 10 odst. 6 ZSP, a do svého meritorního rozhodnutí přidá výrok o povinnosti žalobce zaplatit soudní poplatek.

V soudní praxi však též nastat situace, kdy se nevybrání soudního poplatku zjistí při poplatkové kontrole spisu před jeho uložením na spisovnu soudu, tzn. až po pravomocném skončení věci. V tomto případě jsou možné dvě varianty, přičemž výsledkem každé z nich je vydání usnesení o povinnosti navrhovatele (žalobce) zaplatit soudní poplatek podle ust. § 12 odst. 2 ZSP. Varianty se pak budou lišit v tom, zda bude vydáno usnesení o náhradě nákladů řízení ohledně poplatku, který byl takto dodatečně vyměřen. Pokud je toto rozhodnutí vydáno, je vydáno v rozporu s ust. § 166 odst. 1 OSŘ, a též s judikaturou,³⁵ a tento postup je zjevně nesprávný. Nicméně v praxi se za použití jakéhosi „principu menšího zla“ někdy používá. Předchozími řádky jsem vyvrátil následující nepravdivé tvrzení Bílého „Soudní poplatek je jedna z podmínek řízení. Platí se při jeho zahájení a bez jeho zaplacení nemůže řízení pokračovat a meritorně skončit“.³⁶ Neboť jak výše uvedeno i bez zaplacení soudního poplatku lze v řízení pokračovat a též skončit rozhodnutím ve věci samé.

Soudní poplatek se vybírá podle přílohy ZSP, kterou je sazebník poplatků (dále jen „sazebník“). **Předmětem** soudního poplatku jsou řízení před soudy České republiky (položka 1-23 sazebníku, anebo jednotlivé úkony prováděné soudy a úkony správy soudu (položka 24-38 sazebníku). Podle ust. § 8 ZSP „správu placení poplatků vykonává příslušný soud nebo správa soudu“. **Subjektem oprávněným** k výběru soudního poplatku je tak soud. O poplatku za řízení rozhodují soudy prvního stupně.

Bílý uvádí, že „o poplatcích za úkony rozhoduje správa soudu“.³⁷ Toto tvrzení je nepřesné. Vždyť například o poplatku za „vyhotovení stejnopisu (opisu) rozhodnutí, protokolu za každou i započatou stránku“ podle položky 30 sazebníku rozhoduje příslušná vedoucí soudní kanceláře, případně pracovnice informačního oddělení soudu. O poplatku za sepsání podání do protokolu, jestliže to umožňuje občanský soudní řád nebo zákon o zvláštních řízeních soudních nebo soudní řád

³⁵ Nález Ústavního soudu sp.zn. I.ÚS 672/03 ze dne 11. 2. 2004

³⁶ Bílý, M., in SVOBODA, K.; P. Smolík; J. Levý et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2013. Komentované zákony., s. 479

³⁷ Tamtéž

správní podle položky 27 sazebníku rozhoduje pak příslušný vyšší soudní úředník, který protokol sepisuje. Připomínám, že vyšší soudní úředník, vedoucí kanceláře ani pracovníce informačního oddělení soudu nejsou pracovníky začleněnými pod správu soudu (srovnej ust. § 120-122a zák. č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, dále jen „ZSS“). V podstatě jedinými poplatky za úkony, o nichž rozhoduje správa soudu (její pracovníci), jsou poplatky za úkony podle položky 34 a 36 sazebníku. Z výše uvedeného je zřejmé, že i o poplatcích za úkony z valné většiny rozhoduje soud a nikoliv jeho správa.

Subjektem povinným k placení soudních poplatků je právnická či fyzická osoba, která dala podnět k zahájení soudního řízení nebo k úkonu soudem prováděnému. Poplatníkem³⁸ jsou následující subjekty taxativně vyjmenovaná v ust. § 2 odst. 1 ZSP:

- a) navrhovatel (navrhovatelé), není-li dále stanoveno jinak,
- b) účastníci smíru uzavřeného ve smírčím řízení,
- c) žalovaný (žalovaní) uplatňující svá práva vzájemným návrhem,
- d) fyzická nebo právnická osoba, jíž se týká provedení zápisu ve veřejném rejstříku, o kterém rozhodl soud v řízení zahájeném bez návrhu,
- e) právnická osoba v řízení zahájeném bez návrhu, ve kterém soud rozhodl o zrušení nebo likvidaci právnické osoby nebo o jmenování likvidátora právnické osoby,
- f) notář v případě zápisu skutečnosti do veřejného rejstříku.

Výše soudního poplatku je v sazebníku stanoven buď pevnou částkou, nebo procentní sazbou ze **základu poplatku**. Pro poplatky za úkony pak platí, že jsou stanoveny pouze pevnou částkou. Postup pro stanovení základ pro výpočet soudního poplatku je stanoven v ust. § 6 odst. 1-9 ZSP.

Podle ust. § 6 odst. 1 ZSP „Základem procentního poplatku je cena předmětu řízení vyjádřená peněžní částkou, není-li dále stanoveno jinak. Cena příslušenství předmětu řízení tvoří základ poplatku jen v případech, je-li příslušenství samostatným předmětem řízení.“ Zdánlivě jednoduché stanovení

³⁸ ZSP nerozlišuje poplatníka a plátce poplatku, tzn. poplatník je vždy též plátcem poplatku.

základu soudního poplatku není vždy triviálním úkolem, jak se na první pohled zdá, a v soudní praxi přináší řadu problémů.

Pokusím se na jednoduchém příkladu toto své tvrzení doložit. Např. nejmenovaná banka podává žalobu proti žalovanému s tím, že žalovaný je povinen zaplatit z titulu smlouvy o úvěru jistinu 20.000,00 Kč, kapitalizovaný smluvní úrok 2.000,00 Kč, kapitalizovaný zákonný úrok z prodlení 1.000,00 Kč, pojistné k úvěru 1.000,00 Kč, smluvní pokutu 2.000,00 Kč, poplatky za vedení účtu 200,00 Kč, penále 1.000,00 Kč, poštovné za zaslané upomínky 200,00 Kč. Cenou předmětu řízení bude v tomto případě nepochybně jistina 20.000,00 Kč, poté se již musíme zamyslet nad tím, co je příslušenstvím pohledávky. Podle ust. § 513 zák. č. 89/2012, občanský zákoník (dále jen „OZ“), „příslušenstvím pohledávky jsou úroky, úroky z prodlení a náklady spojené s jejím uplatněním“, obdobně stanoví příslušenství pohledávky též „starý občanský zákoník“ v ust. § 121 zák. č. 40/1964, dále jen „ObčZ“. Pokud vyjdeme z výše uvedeného, vychází nám, že příslušenstvím pohledávky by měl být smluvní úrok, úrok z prodlení a poštovné. Smluvní pokuta není příslušenstvím pohledávky, ale samostatným nárokem. Příslušenstvím pohledávky nejsou ani poplatky za vedení účtu a pojistné k úvěru, tyto jsou též samostatným nárokem. Základem pro výpočet poplatku by měla být částka 23.200,00 Kč (20.000,00 Kč jistina, 1.000,00 Kč pojistné, 2.000,00 smluvní pokuta, 200,00 Kč poplatky). Nicméně dále je ještě potřeba zjistit, zda si účastníci nedohodli, že smluvené úroky se stanou součástí jistiny (že k ní podle dohody účastníků budou přičítány coby civilní plody peněz, tzv. fructus civiles)³⁹. Vzhledem k tomu, že žalobci (jejich právní zástupci) tuto skutečnost většinou neuvádějí, je třeba hledat ve všeobecných obchodních podmínkách. Pakliže taková dohoda existuje, je třeba k základu poplatku připočítat též kapitalizované smluvní úroky.

Dalším v soudní praxi častým problémem při stanovení výše základu pro výpočet poplatku bylo penále. Otázkou bylo, zda se jedná o smluvní úrok z prodlení či o smluvní pokutu (v této souvislosti záměrně opomím hlavní rozměr této problematiky, tj. zda se tím neobchází kogentní ust. § 517 odst. 2 OZ). Jak judikoval Nejvyšší soud závěr, že smluvním ujednáním o penále se rozumí smluvní pokuta, nemůže soud založit pouze na úvaze, že pojmem „penále“ se v obchodní praxi „vždy rozuměla smluvní pokuta“, aniž toto své tvrzení o cokoli

³⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 3. 2004, sp. zn. 35 Odo 101/2002

opřel. I kdyby soud chtěl vyložit výraz „penále“ podle významu, který se mu zpravidla v obchodním styku přikládá, mohl tak učinit až po zjištění, že projev vůle nelze vyložit podle § 266 odst. 1 zák. č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.⁴⁰ O tom, že je nutné zkoumat povahu penále případ od případu, pak svědčí další usnesení Nejvyššího soudu „Otázku, zda výraz „penále“ použitý stranami ve smlouvě lze vykládat jako smluvní pokutu nebo jako smluvní úrok z prodlení, nemůže judikatura řešit „jednou provždy“ a pro všechny případy; okolnosti rozhodné pro výklad projevu vůle stran totiž bývají případ od případu odlišné.“⁴¹

Do budoucna (s účinností od 1. 1. 2014) tuto problematiku snad vyřešilo ust. § 2052 NOZ, které říká, že „ustanovení o smluvní pokutě se použijí i na pokutu stanovenou pro porušení smluvní povinnosti právním předpisem (penále).“ Tím se opět blížíme starší judikatuře,⁴² když penále budeme nadále posuzovat podle ustanovení o smluvní pokutě. Z výše uvedeného je (předpokládám) zřejmé, že pouhé stanovení základu pro výpočet soudního poplatku může být z právního hlediska zajímavé.

Významnou změnou od 1. 1. 2014 je nové znění ust. § 6 odst. 7 ZSP, když „základ procentního poplatku se zaokrouhluje na celé desítky korun českých nahoru“. V důvodové zprávě k zák. č. 458/2011, kterým bylo toto ust. ZSP změněno se pouze stroze uvádí, že „se jedná o úpravu, která vede ke sjednocení zaokrouhlování v rámci poplatků. Na tomto místě došlo k přizpůsobení se zákonem o správních poplatcích, kde se procentní poplatek zaokrouhluje na celé desítky korun českých nahoru“. Což je však chybné konstatování, neboť v zák. č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, (dále jen „ZSprP“) stejně jako v ZSP se v ust. 4 ZSprP praví „Základ procentního poplatku se zaokrouhluje na celé desítky korun českých nahoru“. Tedy nejedná se o zaokrouhlování procentního poplatku na celé koruny nahoru, ale základu pro výpočet soudního poplatku. Nezbývá než věřit, že se jedná v důvodové zprávě pouze o chybu v psaní. Zbývá se zamyslet nad tím, zda důvodové zprávy zodpovědní lidé vůbec čtou.

Vzhledem k tomu, že při tomto novém způsobu stanovení základu pro výpočet soudního poplatku vypočtený procentní poplatek ze základu nevychází v celých korunách českých, je nutné pro zaokrouhlení soudního poplatku použít

⁴⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 9. 2009, sp. zn. 32 Cdo 2892/2008

⁴¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 5. 2010, sp. zn. 32 Cdo 2199/2009

⁴² Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 990/95 ze dne 2. 8. 1996

DŘ, když zaokrouhlení vypočteného soudního poplatku není v ZSP upraveno. DŘ v tomto případě působí vůči ZSP jako *lex generalis*. Konkrétně ust. § 146 odst. 1 DŘ stanoví, že „daň se zaokrouhluje na celé koruny nahoru“. Vypočtený soudní poplatek je tedy třeba též podle citovaného ustanovení zaokrouhlit na celé koruny nahoru. DŘ se použije jako *lex generalis* pro stanovení výše úroku z prodlení vůči ZSP též tehdy pokud soud nedodrží lhůtu pro vrácení soudního poplatku či jeho přeplatku podle ust. § 10a odst. 1 ZSP, když v tomto případě ust. § 10a odst. 2 ZSP na DŘ přímo odkazuje. O přiznání úroku z opožděně vrácené poplatku (přeplatku) soud rozhodne pouze na žádost účastníka, a úrok přizná pouze tehdy, pokud přesahuje částku 100,00 Kč (ust. § 155 DŘ).

Poplatková povinnost tak vzniká u poplatků za řízení zpravidla okamžikem podání návrhu, ale zákon umožňuje stanovení také jiného okamžiku vzniku poplatkové povinnosti. U poplatku za úkon vzniká poplatková povinnost sepsáním podání do protokolu u soudu, v ostatních případech podáním návrhu na provedení úkonu (ust. § 4 odst. 1, 2 ZSP). **Poplatek za podání návrhu je splatný** vznikem poplatkové povinnosti. Poplatky do výše 5.000,00 Kč je možné zaplatit poplatek kolkovými známkami, poplatek ve vyšší částce se platí na účet státního rozpočtu zřízený u České národní banky pro jednotlivé soudy (účet soudu). V soudní praxi se upřednostňuje obecně při placení soudních poplatků, bez ohledu na jejich výši, jejich úhrada na účet soudu.

1.3.3.1 Osvobození od poplatku

Jak bylo výše uvedeno, civilní soudní řízení je v České republice zpoplatněno. Bezvýjimečné vyžadování splnění poplatkové povinnosti by mohlo učinit pro některé navrhovatele zahájení řízení finančně nedostupným, a vést tak k odepření práva na přístup k soudu. To by mělo za následek porušení čl. 36 odst. 1 LZPS, kde je zakotveno právo každého domáhat se stanoveným způsobem svého práva u nezávislého a nestranného soudu LZPS, které je součástí práva na spravedlivý proces (právo na spravedlivý proces zahrnuje celou hlavu pátou LZPS⁴³). Dále by se jednalo o porušení principu rovnosti zakotveného v čl. 37 odst. 3, a čl. 96 odst. 1 LZPS.

⁴³ KLÍMA, Karel et al. Praktikum českého ústavního práva, 3. vydání, Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 508

Rozdíl mezi těmito články vymezil Ústavní soud následovně: „ustanovení čl. 37 odst. 3 LZPS stanoví, že všichni účastníci jsou si v řízení rovni. Toto ustanovení LZPS je třeba interpretovat tak, že jde o princip, zaručující rovná procesní práva a povinnosti konkrétních účastníků v konkrétním řízení. Tím se toto ustanovení LZPS odlišuje od ustanovení čl. 96 odst. 1 Ústavy České republiky (dále jen „Ústavy“), které obecně předvídá rovnost účastníků v řízeních se shodným předmětem řízení“⁴⁴. Rovnost účastníků řízení je rovněž zakotvena v ust. § 18 OSŘ. Řízení (lhostejno zda občanskoprávní nebo trestněprávní) jako celek musí být vedeno za respektování zásad spravedlivého procesu, jehož jedním ze základních elementů je princip „rovnosti zbraní“⁴⁵.

Existence institutu osvobození od soudních poplatků vzniku těchto nežádoucích důsledků zabraňuje. Tento institut zohledňuje důvody obecného zájmu nebo sociální poměry účastníka pro zproštění od placení soudních poplatků. Právní předpisy rozlišují a upravují osvobození od soudních poplatků věcné, osobní a individuální.⁴⁶

V případě osvobození věcného jsou z poplatkové povinnosti vyjmuta některá řízení jako celek. U osvobození osobního se jedná jen o určité navrhovatele a osvobození je přiznáváno z důvodu jejich specifického postavení. V obou případech se jedná o **osvobození ze zákona**. Zákon umožňuje i osvobození individuální, které nevyplývá přímo ze zákona, ale rozhoduje o něm soud.

Obecně platí, že „příslušná ustanovení právních předpisů upravujících osvobození od soudních poplatků je proto třeba vykládat v souladu se smyslem a účelem této právní úpravy tak, aby účastníkům řízení nebylo v opodstatněných případech upíráno právo na přístup k soudu a současně aby zneužíváním práva na osvobození od soudních poplatků nedocházelo ke zbytečnému zatěžování soudů“⁴⁷.

Věcné osvobození od placení soudních je stanoveno v ust. § 11 odst. 1 ZSP. Najdeme zde taxativní výčet věcí, ohledně nichž řízení nepodléhá poplatkové povinnosti vůbec, tzn. bez ohledu na povahu subjektů či jejich

⁴⁴ Nález pléna Ústavního soudu ČR ze dne 11. března 2003 sp. zn. Pl. ÚS 19/02

⁴⁵ Nález Ústavního soudu ČR sp.zn. IV.ÚS 463/2000 ze dne 27.8.2001

⁴⁶ WINTEROVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. 6. akt. vyd. Praha: Linde, 2011, s. 303

⁴⁷ Nález Ústavního soudu ČR sp.zn. IV.ÚS 121/11 ze dne 17. 5. 2011

majetkové poměry. Příkladem věcného osvobození jsou např. řízení ve věcech opatrovnických, péče soudu o nezletilé, osvojení a povolení uzavřít manželství, důchodového pojištění (zabezpečení), vzájemné vyživovací povinnosti rodičů a dětí, svéprávnosti, podpůrných opatření, poručenských a určení, zda je třeba souhlasu rodičů dítěte k jeho osvojení.

Osvobození osobní upravuje obdobně ust. § 11 odst. 2 ZSP. Zde však namísto výčtu věcí, nalezneme taxativní výčet subjektů, které nemají v uvedené věci povinnost soudní poplatky platit. U většiny vyjmenovaných subjektů je rozhodující procesní postavení subjektu (v těchto případech subjekt musí být navrhovatelem). Příkladem osobního osvobození jsou Česká republika a státní fondy, navrhovatel v řízení o určení výživného včetně jeho zvýšení, nejde-li o vzájemnou vyživovací povinnost rodičů a dětí, navrhovatel, jemuž byla způsobena újma, v řízení o náhradu újmy na zdraví nebo újmy způsobené usmrcením včetně náhrady škody na věcech vzniklé v souvislosti s ublížením na zdraví nebo usmrcením a náhrady nákladů léčeni.

Další případy zákonného osvobození od soudních poplatků upravuje např. zák. č. 229/1991 Sb., o půdě, zák. č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, vyhl. č. 72/1993 Sb., o osvobození na úseku soudních poplatků, atd.

Osvobození individuální vychází z ust. § 138 OSŘ, které umožňuje „přiznat účastníkovi zčásti osvobození od soudních poplatků, odůvodňují-li to poměry účastníka a nejde-li o svévolné nebo zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva; přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li proto zvlášť závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno“. Je třeba dodat, že požádat o individuální osvobození od soudních poplatků může i ten účastník, který je osvobozen ze zákona. Individuální osvobození je totiž širší, účastník nemusí platit zálohu na důkaz, a také náklady vzniklé v souvislosti s daným řízením státu⁴⁸.

Jedná se o tradiční institut, označovaný jako právo chudých, když již v ust. § 63 zák. č. 113/1895 ř.z. se praví: „Straně, která bez zkrácení nutné výživy pro sebe a svou rodinu nemůže zapraviti náklady sporu, buď na návrh povoleno právo

⁴⁸ Bílý, M., in SVOBODA, K.; P. Smolík; J. Levý et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2013. Komentované zákony., s. 485

shodně též Putna, M., in DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře, 2 sv., s. 953

chudých, jestliže zamýšlené domáhání se nebo bránění práva poskytuje dostatečnou vyhlídku na úspěch a nejeví se svévolným. Domáhání se práva je pokládati také tehdy za svévolné, jestliže by strana, která žádá o právo chudých, se zřetelem k vyhlídkám na vymožení nároku upustila od vedení sporu nebo by uplatňovala jen část nároku“.⁴⁹ Z citované části tohoto ustanovení je zřejmé, že kromě jazyka se za více než sto let tento institut prakticky nezměnil.

Pro přiznání osvobození podle ust. § 138 jsou rozhodné okolnosti „dvojí povahy (v zahraniční literatuře se toto zkoumání soudu označuje jako means test a merit test). Jednak jde o zkoumání poměrů účastníka majetkových (příjmových) a sociálních (means test), a jednak soud současně zkoumá, zda žadatel o osvobození neuplatňuje v řízení svá práva svévolně nebo zřejmě bezúspěšně (merit test)“.⁵⁰ O osvobození se rozhoduje vždy pouze na žádost (návrh) účastníka, přičemž o tomto návrhu soud rozhodne vždy usnesením.

Bílý uvádí, že „o osvobození rozhoduje vždy předseda senátu“.⁵¹ S tímto názorem nesouhlasím. Předseda senátu rozhoduje v této věci pouze v senátních věcech. V ostatních případech o osvobození od placení soudních poplatků může též rozhodovat vyšší soudní úředník, a to na základě ust. § 11 zák. č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství a o změně souvisejících zákonů (dále jen „ZVSÚ“), podle téhož ustanovení za použití ust. § 36a odst. 5 ZSS pak také asistent soudce, a podle ust. § 116 odst. 2 ZSS též justiční čekatel, který složil odbornou justiční zkoušku. Podle ZVSÚ není usnesení o osvobození od placení soudních poplatků mezi úkony (rozhodnutími), které vyšší soudní úředník činit nesmí, neboť se nejedná o usnesení ve věci samé, ani o úkon, který by byl zvláštním zákonem výslovně svěřen soudci (takovým úkonem je např. prohlášení o majetku - viz ust. § 260e odst. 4 OSŘ).

O osvobození od soudních poplatků může podle ust. § 6 odst. 1 písm. g) JŘS rozhodovat též soudní tajemník, a justiční čekatel, který dosud nesložil odbornou justiční zkoušku. Lze tedy uzavřít, že o osvobození od placení soudních

⁴⁹ Zákon ze dne 1.1.1970 o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní). ASPI, Wolters Kluwer ČR, a. s., Epravo [online]. 1999 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=427&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

⁵⁰ WINTEROVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. 6. vydání. Praha: Linde, 2011. s. 304

⁵¹ Bílý, M., in SVOBODA, K.; P. Smolík; J. Levý et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2013. Komentované zákony., s. 484

poplatků může kromě předsedy senátu (samosoudce) rozhodovat též vyšší soudní úředník, asistent soudce, justiční čekatel, a soudní tajemník.

O individuální osvobození od soudních poplatků mohou požádat kromě fyzických osob též právnické osoby,⁵² a fyzické osoby podnikatelé,⁵³ což vzhledem k výše uvedenému ústavně zakotvenému právu rovnosti účastníků lze považovat za samozřejmé. Návrhu na osvobození od soudních poplatků lze vyhovět pouze, je-li podán do pravomocného skončení řízení.⁵⁴

Na osvobození právnických osob od poplatku (možnost využití práva chudých) pamatovalo též již z části citované ust. § 63 zák. č. 113/1895 ř.z., které dále stanovilo, že: „Tuzemské právnické osobě lze, jsou-li podmínky označené v odst. 1, povolit právo chudých, jestliže prostředky potřebné k vedení sporu nelze opatřit ani od ní, ani od osob na vedení sporu hospodářsky zúčastněných, a jestliže by se upuštěním od domáhání se nebo bránění práva přičilo všeobecným zájmům“.⁵⁵ Je tedy zřejmé, že již zák. č. 113/1895 ř.z. pamatoval na situace, kdy se fyzická nebo právnická osoba dostala do sociálních a majetkových potíží, které jí znemožňovaly splnit příslušné poplatkové povinnosti. V těchto případech pak bylo těmto subjektům propůjčováno tzv. právo chudých.⁵⁶

Pokud bylo účastníku řízení před soudem prvního stupně přiznáno osvobození od soudních poplatků, platí jen do pravomocného skončení řízení, na dovolací řízení se již nevztahuje.⁵⁷ To znamená, že by účastník musel pro dovolací řízení znovu požádat o osvobození od soudních poplatků (příčemž by o osvobození rozhodoval soud prvního stupně). Důvodem je zaprvé pravděpodobný větší časový rozestup mezi přiznáním osvobození v původním řízení a mimořádným opravným prostředkem, a zadruhé „soud bude znovu posuzovat svévůli či zcela zjevnou bezúspěšnost uplatňování práva právě ve vztahu ke

⁵² Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 13/98 ze dne 11. 5. 1999,
Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. II.ÚS 13/98 ze dne 27.10. 1998,
Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. IV. ÚS 13/98 ze dne 3. 9. 1998,
Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 31. 8. 1998. 15 Co 539/98

⁵³ Nález Ústavního soudu ČR sp.zn. II.ÚS 1619/08 ze dne 2.10.2008,
Usnesení Vrchního soudu v Praze sp.zn. 11 Cmo 18/97 ze dne 5. 3. 1997,

⁵⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 11 Zp 24/99 ze dne 5. 10. 2001,

⁵⁵ Zákon ze dne 1.1.1970 o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní).
ASPI, Wolters Kluwer ČR, a. s., Epravo [online]. 1999 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z:
<http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=427&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

⁵⁶ VRCHA, Pavel. K problematice osvobození podnikatelských subjektů od soudních poplatků.
Právní rozhledy. Praha: C.H.Beck, 1999, č. 11, s. 573

⁵⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 242/2012 ze dne 17. února 2012,

specifickým pravidlům mimořádných opravných prostředků (například zda je tvrzen způsobilý důvod pro obnovu řízení)⁵⁸. Druhý důvod považuji z hlediska logického odůvodnění daného postupu za stěžejní.

Je třeba připomenout, že zák. č. 218/2011 Sb. bylo s účinností od 1. 9. 2011 ustanovení § 138 OSŘ změněno, když podle tohoto ustanovení lze nyní přiznat účastníku osvobození od soudních poplatků zcela pouze výjimečně, jsou-li pro to zvláště závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno. Tuto změnu hodnotím kladně, neboť dřívější znění mohlo vést v soudní praxi k tomu, že mohli být osvobozeni navrhovatelé, jejichž poměry jejich osvobození od placení soudních poplatků úplně neodůvodňovaly, nicméně pro soud mohlo být pohodlnější návrhu vyhovět, neboť se takové usnesení nemuselo na rozdíl od zamítavého usnesení odůvodňovat.

Ust. § 138 odst. 3 OSŘ též umožňuje, aby byl účastníku, který byl podle odst. 1 tohoto ustanovení osvobozen v dané právní věci od soudních poplatků ustanoven zástupce. Účastník musí o ustanovení zástupce požádat, a soud by měl zvážit, zda konkrétní účastník v konkrétní věci zvládá své zastupování sám či zda potřebuje zástupce.⁵⁹ Pokud soud této žádosti účastníka vyhoví, neplatí účastník v rozsahu přiznaného osvobození hotové výdaje zástupce ani jeho odměnu za zastupování. Tato povinnost pak přechází na stát.

Také někteří účastníci (a jejich advokáti) se snaží tohoto ustanovení zneužívat k zajištění bezplatného právního zastoupení. Například jsem měl v jedné právní věci ve spise návrh nejmenované právnické osoby (jejího advokáta), která je jedním z největších dealerů luxusních vozů v ČR, který byl odůvodněn tím, že jí odběratelé neplatí a je v současné době ve ztrátě (což doložil daňovým přiznáním za uplynulý rok). Nicméně po mé výzvě, aby doložil daňová přiznání za tři roky zpětně, vzal svou žádost o osvobození bez dalšího zpět. Podobných (méně extrémních) případů jsem zažil během své soudní praxe mnoho.

Z hlediska **osobních poměrů žadatele** soud při rozhodování o osvobození od soudních poplatků přihlédne k celkovým majetkovým poměrům žadatele, k

⁵⁸ Bílý, M., in SVOBODA, K.; P. Smolík; J. Levý et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2013. Komentované zákony., s. 485

⁵⁹ Bílý, M., in SVOBODA, K.; P. Smolík; J. Levý et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2013. Komentované zákony., s. 488

výši soudního poplatku ve věci, k nákladům, které si pravděpodobně vyžádá dokazování, k povaze uplatněného nároku apod. U fyzických osob bere v úvahu také jejich sociální poměry, zdravotní stav. Přihlédne nejen k výši příjmů žadatele a množství disponibilních finančních prostředků, ale též k jeho možnosti si tyto prostředky opatřit (např. zápůjčkou, úvěrem, prodejem movitého i nemovitého majetku apod.) U právnických osob a u fyzických osob, které jsou podnikateli, soud přihlédne též k povaze jejich podnikatelské, stavu a struktuře jejich majetku nebo platební schopnosti.⁶⁰

K tomu, že žadatelé se často diví proč by měli prodávat svůj movitý či nemovitý majetek, aby mohli zaplatit soudní poplatek, se velice přiléhavě vyjádřil Vrchní soud v Praze: „Pro účely posouzení majetnosti či nemajetnosti žadatele o osvobození od soudních poplatků není rozhodné, zda jeho majetek představuje jen peněžní hotovost coby disponibilní zdroj k okamžité úhradě soudních poplatků, či zda je jeho majetek představován věcmi movitými nebo věcmi nemovitými či právy nebo jinými majetkovými hodnotami. Z hlediska splnění poplatkové povinnosti nelze v souladu se zásadou spravedlnosti a rovnosti před zákonem činit rozdíl mezi žadatelem, který se svobodně rozhodl investovat své finanční prostředky do věcí (movitých, nemovitých), práv a jiných majetkových hodnot, a mezi žadatelem, který upřednostnil ponechání si peněžní hotovosti“.⁶¹

Žadatel musí své poměry věrohodně prokázat. V soudní praxi se tak děje vyplněním předepsaného tiskopisu „Prohlášení o majetkových poměrech...“, a doložením příslušných příloh (např. rozhodnutí příslušného úřadu o přiznání dávek hmotné nouze, o výměře důchodu apod.). Pakliže své tvrzené poměry (jinak třeba odůvodňující osvobození od poplatků) věrohodným způsobem neprokáže, soud jeho žádosti nevyhoví právě s odkazem na nevěrohodnost případně vnitřní rozpornost jeho tvrzení.

Soud však musí zhodnotit, zda nejde v dané věci o zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva. O takové uplatňování nebo bránění práva půjde zejména tehdy, jestliže již ze skutkových tvrzení žadatele bude zřejmé, že mu ve věci nemůže být vyhověno, nebo je zjevné, že důvodem podání návrhu je činit

⁶⁰ Putna, M., in DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře, 2 sv., s. 954

⁶¹ Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 7 Cmo 49/2013 ze dne 4. 9. 2013,

žalovanému obtíže, aniž by sám návrh měl nějakou naději na úspěch.⁶² Pregnatně vymezil pojem zřejmě bezúspěšného vymáhání práva Ústavní soud: „Za zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva nemůže být považováno chování žalovaného, které by vyšlo najevo až v průběhu řízení, resp. dokonce až v jeho výsledku, nýbrž to musí být *prima facie* zřejmé již ze samotného návrhu na zahájení soudního řízení, resp. z repliky na tento návrh“.⁶³ V zahraničí pak soudy nepřiznávají osvobození od soudního poplatku např. ani pro nároky, kterými se žadatel snaží pouze dosáhnout publicity.⁶⁴

Zamítavý výrok může znít například takto: „Žalobce se neosvobozuje, a to ani z části, od placení soudních poplatků v této věci“. Pokud soud osvobodí navrhovatele od placení poplatků zčásti, zpravidla ve výroku označí míru osvobození zlomkem (avšak slovně). Přiznané osvobození může soud kdykoliv za řízení účastníku odejmout, popřípadě i se zpětnou účinností, jestliže se do pravomocného skončení řízení ukáže, že poměry účastníka osvobození neodůvodňují, popřípadě neodůvodňovaly (ust. § 138 odst. 2 OSŘ).

1.3.4 Náklady důkazů

Náklady důkazů vznikají při provádění důkazů v soudním řízení. Jedná se zejména o náklady na znalecké posudky, tlumočnické úkony a výdaje osob, jimž uložil soud v souvislosti s dokazováním nějakou povinnost⁶⁵. Dalšími důkazními prostředky jsou svědecké výslechy, listinné důkazy, ohledání apod. Znalcům a tlumočnickům přísluší kromě náhrady nákladů, které účelně vynaloží v souvislosti se znaleckým posudkem (překladem) i odměna, tzv. znalečné, resp. tlumočné. Výše znalečného a tlumočného je stanovena zák. č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, a vyhl. č. 37/1967 Sb., vydanou k provedení zákona o znalcích a tlumočnících. Rozhodování o znalečném je správní rozhodnutí – stát zde vystupuje vůči znalci vrchnostensky, ukládá mu povinnost a určuje odměnu.⁶⁶

⁶² Putna, M., in DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře, 2 sv., s. 954

⁶³ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 2278/10 ze dne 30. listopadu 2010

⁶⁴ WINTEROVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. 6. vydání. Praha: Linde, 2011, s. 304

⁶⁵ STAVINHOVÁ, Jaruška a Petr HLAVSA. Civilní proces a organizace soudnictví. Brno: Doplněk, 2003, s. 449

⁶⁶ Bílý, M., in SVOBODA, K.; P. Smolík; J. Levý et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2013. Komentované zákony., s. 490

Při ustanovení tlumočnicka účastníku podle ust. § 18 odst. 2 OSŘ v souvislosti se zajištěním rovnosti účastníků a s právem jednat před soudem ve své mateřštině platí náklady tlumočení stát. Totéž platí, jde-li o ustanovení tlumočnicka účastníku, s nímž se nelze dorozumět jinak než některým z komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob.

Svědék (podobně jako účastníku a jeho zástupci) má nárok na náhradu hotových výdajů a ušlého výdělku (svědečné). Pro rozsah a výpočet svědečného se použije stejný postup jako pro stanovení náhrad účastníka (jeho zástupce). Podle ust. § 139 odst. 1 OSŘ musí svědek svůj nárok uplatnit u soudu ve lhůtě tří dnů od výsledku nebo ode dne, kdy mu bylo oznámeno, že k výsledku nedojde. Stanovená lhůta je lhůtou prekluzivní. Neuplatnění nároku v této lhůtě znamená zánik nároku. Svědek musí být soudem poučen o svých právech, nárocích a lhůtě k jejich uplatnění.⁶⁷

Podle ust. § 141 odst. 1 OSŘ soud uloží (obligatorně)⁶⁸ účastníku povinnost složit zálohu na náklady důkazu. Tuto povinnost však uloží pouze účastníku, který důkaz navrhl nebo který soud nařídil o skutečnostech jím uvedených, nebo v jeho zájmu. Současně se nesmí jednat o účastníka, který je osvobozen od soudních poplatků. Přičemž náklady na provedení tohoto důkazu, které uhradil (musel uhradit) stát, budou po skončení řízení na účastníkovi vymáhány (blíže v kapitole 1.4.1).

V souvislosti s dokazování může být uložena třetím osobám např. ediční povinnost (povinnost předložit soudu, příp. znalci, listinu či věc za účelem provedení důkazu).⁶⁹

1.3.5 Odměna notáře jako soudního komisaře

Od 1. 1. 2014 je činnost notáře jako soudního komisaře upravena v zák. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZŘS“). Podle ust. § 103 odst. 1, 2 ZŘS Úkony soudního komisaře provádí v řízení o pozůstalosti notář. Notář může pověřit prováděním úkonů soudního komisaře notářského kandidáta nebo notářského koncipienta anebo svého zaměstnance, který složil kvalifikační

⁶⁷ WINTEROVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. 6. vydání. Praha: Linde, 2011, s. 306

⁶⁸ Bílý, M., in SVOBODA, K.; P. Smolík; J. Levý et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2013. Komentované zákony., s. 494

⁶⁹ WINTEROVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. 6. vydání. Praha: Linde, 2011, s. 306

zkoušku podle jiného právního předpisu. Podle ust. § 107 ZŘS má notář právo na odměnu za úkony, které v řízení provedl jako soudní komisař osobně nebo které z jeho pověření provedl notářský kandidát, notářský koncipient nebo jeho jiný zaměstnanec, na náhradu hotových výdajů přitom vzniklých a na náhradu za daň z přidané hodnoty, je-li plátcem daně z přidané hodnoty. Výše odměny notáře jako soudního komisaře se řídí zvláštním předpisem, kterým je nyní NT. Základem odměny správce pozůstalosti je obvyklá cena aktiv pozůstalosti, k jejichž správě byl správce pozůstalosti ustanoven. Výše odměny se určuje procentní sazbou. Takto určená odměna notáře jako soudního komisaře může být rozhodnutím soudu zvýšena až o 100%, pokud úkony notáře v řízení o pozůstalosti byly mimořádně obtížné nebo časově náročné, zejména provedením více nezbytných jednání ve věci, provedením úkonů na místě samém nebo použitím cizího práva nebo jazyka.

O tom, kdo a v jaké výši platí odměnu notáře a jeho hotové výdaje, popřípadě též náhradu za daň z přidané hodnoty, rozhodne soud i bez návrhu v usnesení, kterým se řízení v prvním stupni končí (ust. § 108 odst. 2 ZŘS). Před tímto rozhodnutím musí učinit notář všechny nezbytné úkony, které je povinen provést, aby řízení o dědictví mohlo být ukončeno, a musí též soudu předložit vyúčtování své odměny a hotových výdajů.

Soud svým usnesením určí, že odměnu, náhradu hotových výdajů a náhradu za daň z přidané hodnoty je v řízení o pozůstalosti povinni notáři zaplatit jediný dědic, více dědiců (podle poměru svých dědických podílů nebo podle poměru majetku nabytého při rozdělení pozůstalosti), případně stát (příslušný soud).

Obdobně má právo na odměnu, náhradu hotových výdajů a náhradu za daň z přidané hodnoty správce pozůstalosti, když výše odměny a náhrad se určí opět podle NT.

1.3.6 Odměna za zastupování

Ust. § 151 odst. 2 OSŘ říká, že soud určí výši odměny za zastupování advokátem nebo notářem v rámci jeho oprávnění stanoveného zvláštním právním předpisem podle sazeb stanovených paušálně pro řízení v jednom stupni zvláštním právním předpisem. Tímto zvláštním předpisem byla vyhl. č. 484/2000 Sb. Tato

vyhláška o paušální odměně byla pokusem Ministerstva spravedlnosti o zjednodušení procesu stanovení výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení. S účinností k 7.5.2013 byla tato vyhláška zrušena nálezem pléna Ústavního soudu sp.zn. Pl. ÚS 25/12 ze dne 17. 4. 2013. Dosud nebyla nahrazena novým právním předpisem. O vývoji v oblasti rozhodování o nákladech řízení, který ke zrušení výše uvedené vyhlášky vedl, bude pojednáno v části věnující se rozhodování o nákladech řízení. Pouze uvádím, že nyní soudy přiznávají odměnu za zastupování advokátem v zásadě podle AT. S občasnými výjimkami, kdy soud například může rozhodnout o odměně v případě tzv. formulářových žalob v pásmu bagatelnosti tak, že stanoví výši odměny advokáta ve výši jednonásobku vymáhané částky.⁷⁰

Pokud je rozhodnutí, kde byly přiznány účastníku náklady právního zastoupení podle vyhlášky č. 484/2000 Sb., pravomocné, zůstává nezměněno, a je též vykonatelné. Podle ust. § 71 zák. č. 182/1993 Sb., zákon o Ústavním soudu, (dále jen „ZÚS“) sice „pravomocná rozhodnutí vydaná na základě právního předpisu, který byl zrušen, zůstávají nedotčena; práva a povinnosti podle takových rozhodnutí však nelze vykonávat“. Nicméně Ústavní soud vydal ke svému výše uvedenému nálezu sdělení č. Org. 23/13 ze dne 30. dubna 2013, kterým sdělil, že se ta část ustanovení o nevykonatelnosti neuplatní, neboť by uplatnění tohoto ustanovení zasahovalo do základních práv vítězných účastníků řízení, a tudíž by byla taková aplikace tohoto ustanovení protiústavní. Jak uvádí Bílý: „Problematické ovšem je, že uvedené sdělení nemá žádnou právní závaznost a nadřazuje zájem státu nehradit případné náhrady škody znění zákonu o Ústavním soudu“.⁷¹ Na druhou stranu si lze těžko představit jiné, než Ústavním soudem provedené řešení vzniklé situace. Neboť by asi nebylo reálné, že by stát nahradil všem poškozeným škodu ve výši přiznané odměny podle vyhl. 484/2000 Sb.

Odměna za zastupování je součástí nákladů řízení, jen pokud je zástupcem advokát nebo notář v rozsahu oprávnění podle ust. § 3 odst. 1 písm. b) a odst. 2, 3 zák. č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád, dále jen „NŘ“) nebo patentový zástupce ve věcech týkajících se průmyslového. Povahu odměny

⁷⁰ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 3923/11 ze dne 29. 3. 2012

⁷¹ Bílý, M., in SVOBODA, K.; P. Smolík; J. Levý et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2013. Komentované zákony., s. 483

za zastoupení má také náhrada za čas promeškaný v souvislosti s poskytnutím právní služby, jak vyplývá z § 14 AT⁷².

Pokud je účastník zastoupen advokátem, či patentovým zástupcem, a je-li tento zástupce plátcem daně z přidané hodnoty (dále jen „DPH“) je součástí nákladů řízení též náhrada za DPH. Aby mohla být náhrada za DPH účastníku přiznána, musí zástupce účastníka soudu doložit (bez předchozí výzvy soudu),⁷³ že advokát (notář, patentový zástupce) je plátcem DPH, a to potvrzením o registraci plátce DPH vydané příslušným správcem daně. Nesdílím následující názor Bílého: „*Fakticky to znamená, že o tuto daň se jeho odměna zvýší (to je zdrojem polemiky, zda se nejedná o porušení rovného přístupu – platí se různě za totéž, a stejně tak je daň zaplácena dvakrát – poprvé účastníkem, který platí advokátovi, a podruhé účastníkem, který platí protistraně)*“.⁷⁴ Pokud jde o dvojí placení DPH, jedná se podle mého názoru o zavádějící tvrzení. DPH se neplatí dvakrát, neboť plátcem DPH je advokát (ten daň odvádí), poplatníkem je účastník, který DPH platí advokátovi (de facto mu hradí odvod DPH), a protistrana, která spor prohrála, pak DPH pouze hradí (tedy nikoliv platí) vítězně straně. Tedy jedná se o **placení** DPH úspěšným účastníkem advokátovi, a následné **hrazení** DPH neúspěšným účastníkem. K rozdílu mezi pojmy placení a hrazení v oblasti nákladů řízení viz níže.

Zajímavá situace nastává vždy, když se mění výše DPH. Advokát (notář, patentový zástupce) jsou poskytovateli právní **služby**. Podle ust. § 21 odst. 4 písm. a) zák. č. 235/2004 Sb., zákon o dani z přidané hodnoty (dále jen „ZDPH“), se při poskytnutí služby zdanitelné plnění považuje za uskutečněné **dnem jejího poskytnutí nebo dnem vystavení daňového dokladu** s výjimkou splátkového nebo platebního kalendáře nebo dokladu na přijatou úplatu, **a to tím dnem, který nastane dříve**. Podle ust. § 21 odst. 1 ZDPH je plátce povinen daň (rozuměj DPH) přiznat ke dni uskutečnění zdanitelného plnění nebo ke dni přijetí úplaty, a to k tomu dni, který nastane dříve, pokud zákon nestanoví jinak. Plátce daň uvádí v daňovém priznání za zdaňovací období, ve kterém mu vznikla povinnost přiznat daň. Z výše uvedeného vyplývá, že při změně výše sazby DPH např. v roce 2012

⁷² Putna, M., in DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře, 2 sv., s. 948

⁷³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 5286/2009 ze dne 29. března 2012

⁷⁴ Bílý, M., in SVOBODA, K.; P. Smolík; J. Levý et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2013. Komentované zákony., s. 483

z 20% na 21 % v roce 2013 by se přiznala náhrada za úkony provedené advokátem v roce 2012 podle AT s DPH ve výši 20 %, a za úkony provedené v roce 2013 DPH ve výši 21 %.

2. Placení nákladů řízení

Občanský soudní řád v okruhu nákladů řízení rozlišuje dva specifické pojmy. Jedná se o pojem placení nákladů řízení a pojem hrazení nákladů řízení. V obou případech se jedná o povinnost náklady platit respektive hradit.

Povinnost platit náklady řízení upravuje ust. § 140 OSŘ v zásadě tak, že každý z účastníků platí ty náklady, které vznikají jemu osobně a náklady svého zástupce. Účastník platí náklad řízení v době kdy jejich vzniku (tzn. splatnosti). Splatnost soudního poplatku je dána zákonem (např. podáním návrhu), u právního zastoupení záleží na dohodě s advokátem, u zálohy na složení důkazu je dána rozhodnutím soudu. Svě náklady řízení platí každý účastník (vedlejší účastník) sám za sebe, a to i tehdy, pokud mu bylo přiznáno osvobození od soudních poplatků⁷⁵. Společné náklady platí účastníci podle poměru účastenství na věci a na řízení; nelze-li poměr účastenství určit, platí je rovným dílem. Účastníci uvedení v § 91 odst. 2 OSŘ platí společné náklady společně a nerozdílně (ust. § 140 odst. 1 OSŘ). Povinnost platit náklady řízení plní účastník průběžně, tak jak mu náklady v průběhu soudního řízení vznikají. Z tohoto hlediska je možné tuto povinnost označit za *primární*.⁷⁶

V řízení o pozůstalosti platí odměnu notáře za provedené úkony soudního komisaře a jeho hotové výdaje účastník řízení, jemuž dědictví připadne, popřípadě účastník řízení, který v řízení vystupuje jako právní nebo procesní nástupce účastníka, jemuž dědictví připadlo. Povinnost platit odměnu notáře a jeho hotové výdaje, popřípadě též náhradu za daň z přidané hodnoty, však takovému účastníku vniká až na základě usnesení soudu, kterým se řízení končí (viz ust. § 108 odst. 1, 2 ZŘS).

Do povinnosti platit náklady řízení se promítá jedna z obecných zásad týkajících se nákladů řízení, a to *zásada zájmová*. Tato zásada se v oblasti povinnosti platit náklady řízení projevuje tím, že náklady řízení fakticky platí v

⁷⁵ Putna, M., in DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře, 2 sv., s. 966

⁷⁶ WINTEROVÁ, Alena et al. Civilní právo procesní. 6. vydání. Praha: Linde, 2011, s. 309

průběhu řízení ten, kdo procesní úkon činí nebo v jehož zájmu se činí (komu slouží ku prospěchu).⁷⁷

2.1 Záloha na náklady důkazu

Jak bylo již výše uvedeno podle ust. § 141 OSŘ lze-li očekávat náklady důkazu, který účastník navrhl nebo který nařídil soud o skutečnostech jím uvedených anebo v jeho zájmu, soud obligatorně rozhodne o povinnosti složit zálohu na náklady důkazu. V drtivé většině případů se jedná o složení zálohy na zpracování znaleckého posudku, případně na tlumočnicka (i když následně se z této zálohy může proplácet soudem např. svědečné znalci v případě jeho výpovědi při soudním jednání).

Účelem této úpravy je zejména potřeba vést účastníky k tomu, aby zvážily důležitost a nezbytnost provedení jimi navrhovaných důkazů, a tím je vést k odpovědnosti za vzniklé náklady konkrétního řízení. Dalším účelem může být potřeba zaplacení nákladů již v průběhu řízení, aby tedy náklady nenesl stát a nemusel je následně vymáhat.⁷⁸ K tomu je třeba poznamenat, že stát (prostřednictvím příslušného soudu) ze zálohy na důkaz skutečně náklady důkazu hradí.

Pokud složená záloha na důkaz nepostačuje zcela k úhradě nákladů na vypracovaný znalecký posudek, soud proplatí zbývající část z rozpočtových prostředků. Účastníkům pak v konečném rozhodnutí (podle jeho výsledku) uloží povinnost k náhradě nákladů státu ve výši částky, kterou z rozpočtových prostředků uhradil. Pokud naopak je složená záloha na důkaz vyšší než vyplacené prostředky za tento důkaz, vrátí se její zbývající část zpravidla až po skončení celého řízení zpět danému účastníku. O vrácení zbývající části zálohy se nevydává žádné rozhodnutí, ale je vrácena účastníkovi na základě platebního poukazu vyhotoveného samosoudcem (vyšším soudním úředníkem apod.).

Proti usnesení soudu o uložení povinnosti ke složení zálohy na důkaz není odvolání přípustné (ust. § 202 odst. 1 písm. k) OSŘ). Pokud záloha na důkaz není složena, soud rozhodne usnesením, že se důkaz z důvodu nezaplacení zálohy na

⁷⁷ Bílý, M., in SVOBODA, K.; P. Smolík; J. Levý et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2013. Komentované zákony., s. 492

⁷⁸ Tamtéž, s. 494

důkaz neprovede. Proti tomuto usnesení také není odvolání přípustné [podle ust. § 202 odst. 1 písm. a) OSŘ], neboť jde o usnesení, jímž se upravuje vedení řízení. Pokud jde o řízení nesporné, zde se tento postup neuplatní, neboť toto řízení je ovládáno zásadou oficiality, a soud je povinen provést všechny důkazy, kterou jsou potřebné ke zjištění skutkového stavu (ust. § 21 ZŘS). Nicméně platí, že soud též v nesporném řízení (upraveném v ZŘS) může uložit účastníku povinnost k zaplacení zálohy na důkaz, neboť OSŘ je vztahu k ZŘS podle ust. § 1 ZŘS v poměru subsidiarity (lex generalis), a v ZŘS není povinnost k zaplacení zálohy na důkaz upravena. Při nezaplacení zálohy na důkaz účastníkem v nesporném řízení ji soud bude na takovém účastníkovi následně vymáhat.

Též v řízení kde je účastník ze zákona osvobozen, nebo je ze zákona osvobozeno celé řízení, lze uložit účastníkům povinnost ke složení zálohy na důkaz.⁷⁹

2.2 Náklady placené státem

Stát platí, jak bylo již výše uvedeno, náklady spojené s tím, že **účastník** jedná před soudem ve své mateřštině nebo že se dorozumívá některým z komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob. Toto právo mají však pouze účastníci, jejich zmocněnci či opatrovníci nikoliv.⁸⁰ Stát dále platí náklady důkazu (v řízení nesporném), na které nebyla složena záloha, dále hotové výdaje zástupce, kterého účastníku ustanovil podle § 30 odst. 1 OSŘ. Odměna za zastupování tomuto zástupci nenáleží. Pokud byl účastníku ustanoven advokát podle § 138 odst. 3 OSŘ nebo 30 odst. 2 OSŘ, platí stát jeho hotové výdaje a odměnu (podle AT). Pokud byl účastníku ustanoven opatrovníkem z důvodu neznámého pobytu podle ust. § 29 odst. 3 OSŘ advokát platí stát též jeho hotové výdaje a odměnu. Navíc ani tomuto účastníku, ani v případě jeho neúspěchu ve věci, nemůže uložit povinnost k náhradě nákladů řízení tvořených náklady zastoupení advokátem.⁸¹ Pokud bylo soudem nařízeno první setkání s mediátorem, platí odměnu za účastníka osvobozeného od soudních poplatků stát (ust. § 140 odst. 3 OSŘ).

⁷⁹ Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem - pobočka v Liberci sp.zn. 35 Co 40/2003 ze dne 12. 2. 2003

⁸⁰ Putna, M., in DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře, 2 sv., s. 966

⁸¹ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 1. 10. 2008, sp. zn. 19 Co 373/2008

Stát též podle ust. § 108 odst. 1 písm. c) ZŘS platí notáři jako soudnímu komisaři odměnu, náhradu hotových výdajů (podle NT) a náhradu za daň z přidané hodnoty jsou v řízení o pozůstalosti. Dále platí stát náklady řízení též v řízení ve věcech vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení ve zdravotním ústavu. Neplatí však v tomto řízení náklady právního zastoupení umístěného člověka, s výjimkou nákladů soudem jmenovaného opatrovníka pro řízení (ust. § 73 ZŘS). Obdobně jako v předchozím případě, platí stát náklady v řízení o svéprávnosti. Neplatí však náklady právního zastoupení, s výjimkou nákladů soudem jmenovaného opatrovníka pro řízení (ust. § 43 ZŘS).

3. Náhrada nákladů řízení

Jak bylo již uvedeno placení nákladů řízení je primární povinností účastníků a zpravidla si je nese každý z účastníků sám. Naproti tomu povinnost hradit náklady řízení je povinností, která nastupuje až po jejich placení. **Je tedy povinností sekundární.** Povinnost hradit náklady řízení je oproti tomu povinností sekundární.⁸² Nastupuje poté, co byly náklady placeny. V této sekundární povinnosti se projevuje represivní složka sankční funkce nákladů řízení. Tato povinnost znamená soudním rozhodnutím uloženou povinnost nahradit jinému (účastníkovi, státu) náklady řízení, které platil podle zásady zájmové. Povinnost hradit náklady řízení je upravena v ust. § 142-143, ust. § 145-150 OSŘ, a s účinností od 1. 1. 2014 také v ust. § 23 ZŘS (řízení ve statusových věcech manželských a partnerských), ust. § 43 ZŘS (řízení o svéprávnosti), ust. § 128 ZŘS (řízení o pozůstalosti), ust. § 297 ZŘS (řízení o úschovách).

3.1 Zásada úspěchu ve věci

Pro soudní rozhodnutí o nákladech řízení je zásadní právě vztah mezi povinností platit a povinností hradit náklady řízení. Jak bylo již výše uvedeno povinnost platit náklady řízení je ovlivněna zásadou zájmovou. U povinnosti hradit náklady řízení má v civilním soudním řízení dominantní postavení nejčastěji používané zásady **zásada úspěchu ve věci**, kdy ve sporu neúspěšný účastník je povinen nahradit protistraně nahradit všechny náklady řízení, které jí vznikly. Zásada úspěchu ve věci je základní zásadou, která ovládá rozhodování o náhradě nákladů civilního sporného procesu (doplněná v souladu s ust. § 146 odst. 2 OSŘ **zásadou zavinění**). „*V této zásadě se promítá myšlenka, že ten, kdo důvodně bránil své subjektivní právo nebo právem chráněný zájem, by měl mít právo na náhradu nákladů, jež při této procesní činnosti účelně vynaložil, proti účastníkovi, jenž do jeho právní sféry bezdůvodně zasahoval*“.⁸³ Stejně tak je povinen nahradit náklady řízení státu a případným vedlejším účastníkům, kteří úspěšného účastníka v řízení podporovali.⁸⁴ Tato zásada (vyjádřená v ust. § 142

⁸² WINTEROVÁ, Alena et al. Civilní právo procesní. 6. vydání. Praha: Linde, 2011, s. 310

⁸³ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 1030/08 ze dne 12. 1. 2010

⁸⁴ Bílý, M., in SVOBODA, K.; P. Smolík; J. Levý et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2013. Komentované zákony., s. 496

OSŘ) se z povahy věci uplatní pouze v řízení sporném.⁸⁵ Bílý sice uvádí, že „*tato zásada se uplatní zejména ve sporných věcech*“,⁸⁶ z čehož logicky vyplývá, že by mohla být uplatněna též v řízení nesporném, nicméně sám Bílý žádný takový případ neuvádí (ani mě takový případ nenapadá). Pokud tím Bílý míní na téže straně uvedená řízení o žalobě na vypořádání spoluvlastnictví nebo společného jmění manželů, tak tyto též jsou počítána mezi řízení sporná.⁸⁷ K tomu dodávám, že v řízení o vypořádání společného jmění manželů a v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví mají obě procesní strany postavení žalobců a žalovaných (*iudicium duplex*), návrh mohou podat obě strany, přičemž soud není návrhem vázán. Jak uzavřel Ústavní soud v obou výše uvedených specifických řízeních je rozhodování o náhradě nákladů řízení ovládáno zásadou úspěchu ve věci.⁸⁸ S tímto závěrem Ústavního soudu se plně ztotožňuji.

Je nutno zdůraznit, že zásada úspěchu ve věci jde ruku v ruce **se zásadou či principem účelnosti vynaložených nákladů**, který stanovuje, že účastníku budou nahrazeny pouze ty náklady, které byly potřebné k účelnému uplatňování nebo bránění práva. Tato zásada stojí ještě nad zásadou úspěchu ve věci. Zároveň jsem přesvědčen, že tato zásada je nejdůležitější zásadou ohledně rozhodování soudů o náhradě nákladů řízení a v současné době je základním východiskem pro rozhodování soudů o náhradě nákladů řízení. Zásada účelnosti vynaložených nákladů, se na rozdíl od výše uvedené zásady úspěchu ve věci, může též uplatnit v některých případech řízení nesporného vedených podle ZŘS. Ústavní soud k tomu uvádí „*pravidlo, dle něž lze úspěšné procesní straně přiznat náhradu toliko účelně vynaložených nákladů, se vztahuje na jakékoliv náklady řízení*“.⁸⁹ Citovaná část nálezu Ústavního soudu je součástí *ratio decidendi* (nosného důvodu rozhodnutí) tohoto nálezu, a obecné soudy mají v zásadě povinnost rozhodovat v souladu s tímto právním názorem.⁹⁰ Výjimečně mohou obecné soudy dojít k jiným ústavněprávním závěrům, než ke kterým došel Ústavní soud, ale podmínkou je existence zcela specifických okolností, a dostatečně relevantní

⁸⁵ Putna, M., in DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře, 2 sv., s. 966

⁸⁶ Bílý, M., in SVOBODA, K.; P. Smolík; J. Levý et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2013. Komentované zákony., s. 496

⁸⁷ Více k rozdílu mezi sporným a nesporným řízením viz STAVINHOVÁ, Jaruška a Petr LAVICKÝ. Základy civilního procesu. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 61

⁸⁸ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 1441/11 ze dne 22. 9. 2011

⁸⁹ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 988/12 ze dne 25. 7. 2012

⁹⁰ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 70/96 ze dne 18. 3. 1997

Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. III. ÚS 252/04 ze dne 25. 1. 2005

důvod podložený racionálními a přesvědčivými argumenty.⁹¹ Nerespektování nosných důvodů nálezů Ústavního soudu obecnými soudy je v rozporu s principem právní jistoty a zásadami právního státu zakotvenými v čl. 1 odst. 1 LZPS.⁹² Zásadě účelnosti vynaložených nákladů bude pro její důležitost věnována samostatná kapitola.

U náhrady nákladů řízení podle zásady úspěchu ve věci mohou nastat tyto situace:

- 1) účastník měl ve věci plný úspěch, zatímco druhý účastník (strana) měl ve věci plný neúspěch,
- 2) účastník měl ve věci převážný úspěch, a druhý účastník (strana) měl ve věci převážný neúspěch,
- 3) úspěch a neúspěch účastníků ve věci je přibližně stejný,
- 4) účastník měl ve věci částečný úspěch, ale měl neúspěch jen v nepatrné části nebo rozhodnutí o výši plnění záviselo na znaleckém posudku anebo na úvaze soudu.

Ad 1) Pokud měl účastník ve věci plný úspěch, což znamená, že buď soud žalobce (návrhu) žalobce zcela vyhověl (potom je zcela úspěšný žalobce), anebo soud žalobu zamítl (potom je zcela úspěšný žalovaný). Znamená to, že soud žalobě vyhověl podle žalobního návrhu (petitu).

Ad 2) V případě částečného úspěchu účastníků ve věci rozhodne soud o náhradě nákladů řízení podle ust. § 142 odst. 2 OSŘ. Pokud měl účastník ve věci úspěch pouze částečný (např. 80 %) odečte se od jeho úspěchu neúspěch (20 %), a soud mu tak přizná 60 % účelně vynaložených nákladů. Soudní praxe v případech částečného úspěchu ve věci je ve výše uvedeném výpočtu náhrady nákladů konstantní a jednotná. Důvodem pro tento způsob výpočtu náhrady nákladů řízení je, aby se v náhradě těchto nákladů projevil reálný výsledek věci a jednak se jedná v podstatě o projev preventivní složky sankční funkce nákladů řízení, tj. záměr, aby účastníci nežalovali více, než jim opravdu podle hmotného práva náleží.⁹³ Pokud se jedná o žalobu na peněžité plnění, nečiní stanovení poměru úspěchu či

⁹¹ KLÍMA, Karel a kol. Praktikum českého ústavního práva. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 477

⁹² Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 1283/2010 ze dne 8. 7. 2010

⁹³ Bílý, M., in SVOBODA, K.; P. Smolík; J. Levý et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2013. Komentované zákony., s. 496

neúspěchu ve věci v zásadě žádné problémy. Jiná je ovšem situace v řízeních, kde se o peněžitá plnění nejedná (případně jedná pouze částečně).

Úspěch ve věci v řízeních iudicium duplex

Existují různé specifické varianty posuzování částečného úspěchu ve věci. Jedná se zejména o případy výše zmiňovaných řízení iudicium duplex. Např. pokud se bude jednat o žalobě o zrušení spoluvlastnictví, a žalobě bude vyhověno pouze v tom směru, že spoluvlastnictví bude zrušeno, ovšem nikoliv ohledně navrhovaného způsobu jeho vypořádání, bude mít žalobce úspěch pouze z ½, neúspěch též z ½ (tzn. úspěch a neúspěch účastníků ve věci bude stejný). Žádný z účastníků tak nebude mít právo na náhradu nákladů řízení⁹⁴. V řízení o vypořádání společného jmění určit procesní úspěch nebo neúspěch obou manželů podle toho, jak velkého podílu se jim ze společného majetku dostane.⁹⁵

Úspěch ve věci a příslušenství pohledávky

V soudní praxi byl nejednotný názor v tom směru, zda do úspěchu či neúspěchu ve věci má být zahrnuto též příslušenství pohledávky (např. úrok, či poplatek z prodlení). Tuto nejednotnost pomohl vyřešit Ústavní soud, když ve svém nálezu uzavřel, že: „Je-li předmětem civilního řízení vedle pohledávky též její příslušenství (např. úroky z prodlení), je nutno při rozhodování o náhradě nákladů dle míry úspěchu ve věci (§ 142 o. s. ř.) zvážit míru úspěchu v celém sporu, tj. nejen ohledně pohledávky, ale též stran jejího příslušenství“.⁹⁶

Ústavní soud ve své úvaze vychází z předpokladu, že pokud je předmětem sporu (žaloby) jistina, smluvní pokuta, a též příslušenství pohledávky v podobě např. úroků z prodlení, je povinností soudu rozhodnout též o příslušenství pohledávky. Kdyby o příslušenství pohledávky soud nerozhodl, nerozhodl by o celém předmětu řízení, ale pouze o jeho části. Tento závěr se pak vztahuje nejen na řízení, v němž žalobce požaduje pouze příslušenství pohledávky v podobě úroků z prodlení bez jistiny (úroky z prodlení jsou zde samostatným předmětem řízení), ale též na řízení, v nichž žalobce navrhuje přisouzení úroků z prodlení spolu s žalovanou jistinou pohledávky. Z tohoto dále plyne, že pokud soud

⁹⁴ Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem sp.zn. 10 Co 101/2003 ze dne 18.3. 2003

⁹⁵ Stanovisko Nejvyššího soudu České socialistické republiky sp.zn. Cpj 86/71 ze dne 3. 2. 1972, R 42/1972

⁹⁶ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I.ÚS 2717/08 ze dne 30. 8. 2010

posuzuje náhradu nákladů řízení podle § 142 o. s. ř. (tj. podle zásady úspěchu ve věci), rozumí se věcí předmět řízení, potom se vezme v úvahu úspěch ohledně celého předmětu sporu, tj. též ohledně příslušenství pohledávky v podobě úroků z prodlení.

Úspěch ve věci při změně žaloby

Další polemika v soudní praxi nastává, pokud žalobce v průběhu řízení svoji žalobu změní, a soud tuto změnu usnesením připustí. Chalupa k tomuto problému uvádí: „*V případě připuštěné změny žaloby, která nemá povahu jen upřesnění žaloby či není reakcí na výsledek zjištění konkrétní výše škody či bezdůvodného obohacení ustanoveným soudním znalcem, je na místě úspěšnému žalobci zpravidla nepřiznat náklady řízení v daném stupni, neboť připuštěnou podstatnou změnu žaloby lze kvalifikovat jako jinou žalobu, než jaké se žalobce původně domáhal*“.⁹⁷ K tomuto názoru se přikláním, když podstatné bude zejména zkoumání důvodů, které žalobce v dané věci ke změně žaloby vedly.

Zároveň však nesouhlasím s jiným tvrzením Chalupy „*Navrhl-li žalobce nesprávně připuštění změny žaloby namísto částečného zpětvzetí žaloby pro splnění části žalovaného plnění po zahájení řízení, ztrácí žalobce připuštěním žaloby soudem výhodu přiznání nákladů řízení v rozsahu omezení žalovaného plnění ve smyslu ustanovení § 146 odst. 2 věta druhá o. s. ř.; soud nemá zákonný důvod, aby odmítl připustit nesprávně navrženou změnu žaloby namísto částečného zpětvzetí žaloby, avšak tento nedostatek se pro žalobce negativně odrazí v rozhodnutí o nákladech řízení*“.⁹⁸ S tímto závěrem nemohu souhlasit, neboť soud vždy posuzuje podání podle jeho obsahu. Vezměme si např. situaci, kdy žalobce navrhuje, aby soud připustil změnu žaloby s tím, že žalobce namísto částky 10.000,00 Kč požaduje nadále částku ve výši 8.000,00 Kč s tím, že žalovaný po podání žaloby částku ve výši 2.000,00 Kč uhradil.

Pokud žalobce na základě stejného skutkového základu požaduje méně, než uváděl v původní žalobě, o změnu žaloby nejde.⁹⁹ Soud by takovou „změnu žaloby“ posoudil jako částečné zpětvzetí žaloby a také by o tomto částečném

⁹⁷ CHALUPA, Luboš. Náklady řízení při změně žaloby a povinnost překladu písemnosti, Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2008, č. 6, s. 32

⁹⁸ Tamtéž

⁹⁹ Putna, M., in DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře, 2 sv., s. 623-624

zpětvzetí žaloby rozhodl. Případně by ještě mohl žalobce neformálně vyzvat, zda skutečně navrhuje změnu žalobu, nebo měl na mysli její částečné zpětvzetí (osobně však tuto snahu soudu o poučení žalobce považují za nadbytečnou, když odůvodnění usnesení o částečném zastavení řízení bude obsahovat všechny důvody daného postupu soudu).

Ad 3) Pokud je úspěch účastníků ve věci přibližně stejný rozhodne soud podle zásady úspěchu ve věci v souladu s ust. § 142 odst. 2 OSŘ tak, že žádnému z účastníků náhradu nákladů řízení nepřizná. Existence tohoto ustanovení je zřejmá, když v praxi by bylo neúčelné přiznávat oběma stranám částečnou náhradu nákladů řízení.¹⁰⁰ Někdy se může stát, že náklady žalobce v daném řízení jsou mnohem vyšší než náklady žalovaného (samozřejmě může to být i naopak), a rozhodnutí o náhradě nákladů řízení se může jevit jako nespravedlivé. Podle mého názoru je však i tehdy rozhodnutí o náhradě nákladů řízení spravedlivé, neboť v sobě odráží skutečnost, že žalobce požadoval v žalobě např. téměř jednonásobek toho, na co měl nárok (a uplatní se vůči němu tak represivní složka sankční funkce nákladů řízení).

Ad 4) Ust. § 142 odst. 3 má dvě části. Jedna pojednává o plné náhradě nákladů řízení v případě neúspěchu jen v nepatrné části žaloby. O nepatrný neúspěch účastníka se zpravidla bude v případě peněžitého plnění jednat tehdy, pokud byl ve věci úspěšný nejméně z 90 % (tzn. po odečtení úspěchu od neúspěchu ve věci). V případě nepeněžitého plnění, kdy není návrhu účastníka přesně vyhověno, avšak opět se jedná o nevyhovění návrhu pouze z nepatrné části vyhověno (např. reálné rozdělení spoluvlastnictví k pozemku je provedeno s ohledem na terén nepatrně odlišně od návrhu účastníka).¹⁰¹ Tato část ust. § 142 odst. 3 OSŘ v soudní praxi zpravidla nečiní problémy, ačkoliv pokud se jedná o hraniční případy nepatrného úspěchu (např. 88-89 % úspěchu ve věci) mohou se samozřejmě rozhodnutí o náhradě nákladů u jednotlivých soudů odlišovat. K tomu poznamenávám, že podle mého názoru by bylo vhodné vtělit číselnou hranici poměrně nepatrného neúspěchu ve věci (alespoň v případě peněžitých plnění) přímo do příslušného ustanovení zákona. Přispělo by to jistě k jednotě rozhodování soudů a k posílení principu právní jistoty.

¹⁰⁰ WINTEROVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. 6. vydání. Praha: Linde, 2011, s. 311

¹⁰¹ Bílý, M., in SVOBODA, K.; P. Smolík; J. Levý et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2013. Komentované zákony., s. 497

Druhá část ust. § 142 odst. 3 OSŘ, tedy přiznání plné náhrady nákladů řízení účastníkovi, v případě jeho částečného úspěchu ve věci, záviselo-li rozhodnutí o výši plnění na znaleckém posudku nebo na úvaze soudu (podle ust. § 136 OSŘ), je podstatně více náročná na posouzení jednotlivých případů a rozhodování o nákladech v těchto případech není příliš jednotné. Půjde např. o řízení o nároku na náhradu škody, o nárok na přiměřené zadostiučinění, o náhradu nemajetkové újmy apod.¹⁰² Jak judikoval Ústavní soud „*rozhodování o nákladech řízení nesmí být jen mechanickým posuzováním výsledků sporu bez komplexního zhodnocení rozhodnutí v meritu věci. Rozhodnutí o náhradě nákladů řízení má být zřejmým a logickým ukončením celého soudního řízení*“.¹⁰³ Např. pokud se účastník v řízení o nároku na přiměřené zadostiučinění podaří prokázat příčinnou souvislost mezi jemu způsobenou nemajetkovou újmou a nesprávným úředním postupem, podaří se mu tedy prokázat základ nároku, má v zásadě plný úspěch ve věci (byť mu není přiznáno zadostiučinění v plně žalované výši).¹⁰⁴

3.2 Náhrada nákladů řízení neúspěšnému žalovanému

Podle ust. § 143 OSŘ může soud přiznat náhradu nákladů řízení žalovanému, ačkoliv neměl ve věci úspěch. Naproti tomu žalobci, který měl ve věci plný úspěch a podle ust. § 142 by měl proti němu právo na náhradu nákladů řízení, bude naopak uložena povinnost k náhradě nákladů řízení žalovaného. V tomto smyslu je § 143 výjimkou z obecné zásady úspěchu ve věci zakotveného v § 142 OSŘ. Předpokladem pro postup podle § 143 OSŘ je závěr o tom, že žalovaný svým chováním nezavdal příčinu k podání žaloby. Toto pravidlo samozřejmě nelze užít na neúspěšného žalobce. Může se jednat o případ žaloby na přivolení soudu k výpovědi nájemce z bytu. Tyto náklady pak nahrazuje obvykle úspěšný žalobce neúspěšnému žalovanému, neboť žalovaný (z hlediska hmotného práva) neporušil žádnou svou povinnost a žalobce je ten, kdo je iniciátorem sporu. Dalšími případy může být podání žaloby věřitelem, který je sám v prodlení s převzetím dluhu nebo držitel v dobře víře, na nějž je podána žaloba.¹⁰⁵ Toto ustanovení jistě najde své uplatnění a je správné, že ten kdo se choval a jednal

¹⁰² Putna, M., in DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře, 2 sv., s. 941

¹⁰³ Nález Ústavního soudu ČR sp.zn. IV. ÚS 1/04 ze dne 13.1.2005

¹⁰⁴ Nález Ústavního soudu ČR sp.zn. I.ÚS 804/08 ze dne 7. 9. 2011

¹⁰⁵ Bílý, M., in SVOBODA, K.; P. Smolík; J. Levý et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2013. Komentované zákony., s. 497

v souladu se zákonem, není postižen bezdůvodně sankcí v podobě hrazení nákladů řízení žalobce.

3.3 Náhrada nákladů při zastavení řízení

Při zastavení řízení soud vždy nejprve zkoumá, zda některý z účastníků jeho zastavení zavinil. Pokud ne, tak v případě zastavení řízení dle „obecného“ ust. § 146 odst. 1 písm. b) nemá žádný z účastníků na náhradu nákladů řízení právo. V ostatních případech se promítá **zásada zavinění**. *„V případě zastavení řízení nemůže řízení dojít do stadia meritorního rozhodování. Proto nelze k určení, kdo vznik nákladů řízení způsobil, užít kritéria úspěchu ve věci, a tímto kritériem se stává právě zavinění toho (chápano v čistě procesním slova smyslu), kdo zavinil, že řízení nemohlo dojít do stadia meritorního rozhodování“*.¹⁰⁶

Ve výše uvedeném smyslu se podle mého názoru nepřímou projevuje prostřednictvím ust. § 146 odst. 2 OSŘ v rozhodování o nákladech řízení při zastavení řízení zásada úspěchu ve věci. Samozřejmě nejedná se o rozhodování o náhradě nákladů řízení podle zásady úspěchu ve věci (neboť ve věci není meritorně rozhodnuto), nicméně citované ustanovení OSŘ na tuto zásadu navazuje. Protože pokud je žalobce „nucen“ vzít svou důvodnou žalobu zpět (např. vzhledem k plnění žalovaného po podání žaloby), zabraňuje mu následné zastavení řízení v úspěšném ukončení sporu. Což je mu následně „kompenzováno“ tím, že je mu přiznána plná náhrada nákladů daného řízení (podle ust. § 146 odst. 2 OSŘ). Z procesního hlediska se posuzuje důvodnost žaloby, zpětvzetí žaloby a též chování žalovaného. K interpretaci ust. § 146 odst. 2 OS Vrcha: *„Nárok na náhradu nákladů řízení je nárokem, který musí mít oporu v ustanoveních práva procesního, a nikoli práva hmotného. Proto také o otázce, zda účastník řízení zavinil, že řízení muselo být zastaveno, lze uvažovat pouze z hlediska procesního a posuzovat je podle procesního výsledku“*.¹⁰⁷

V případě zpětvzetí pro chování žalovaného se tak bude jednat o procesní situaci, kdy se žalovaný zachoval v intencích žalobního návrhu (petitu). Jinak řečeno, půjde o případ, kdy byl žalobní požadavek žalobce splněn pozdějším chováním (jednáním) žalovaného, aniž soud rozhodl ve věci samé. Přitom mezi

¹⁰⁶ Nález Ústavního soudu ČR sp.zn. I.ÚS 1227/09 ze dne 8. 9. 2009

¹⁰⁷ VRCHA, Pavel. Několik poznámek k rozhodování o nákladech řízení (zejména před soudy prvního stupně). Soudní rozhledy. Praha: C.H.BECK, 2002, roč. 8, č. 8, s. 273 – 280

chováním žalovaného a žalobním návrhem musí být příčinná souvislost¹⁰⁸. Typickým a v soudní praxi velice častým případem je, kdy žalobce podá žalobu na plnění, a žalovaný svoji povinnost, o níž v řízení jde, splní (buť dobrovolně) až po podání žaloby. V takovém případě hradí žalovaný náklady řízení žalobci v plné výši (podle ust. § 146 odst. 2 OSŘ), neboť z procesního hlediska zastavení řízení zavínil. Pokud by naopak žaloba byla žalobcem podána nedůvodně (např. tehdy pokud žalovaný pohledávku uhradil již před podáním žaloby), a následně vzata žalobcem zpět, měl by naopak na plnou náhradu účelně vynaložených nákladů nárok žalovaný.

Úzký vztah ust. § 142 a 146 odst. 2 OSŘ lze dovodit nepochybně z případu, kdy žalobce podá žalobu proti žalovanému o zaplacení 10.000,00 Kč. Po podání žaloby zjistí, že žalovaný mu již částku ve výši 3.000,00 Kč uhradil, a to před podáním žaloby. Následně vezme zpět žalobu co do částky 3.000,00 Kč. Soud pak řízení usnesením částečně co do částky 3.000,00 Kč zastaví, přičemž v usnesení o částečném zastavení řízení se o nákladech řízení nerozhoduje (nejedná se o konečné rozhodnutí ve věci samé). Ve zbývající části co do částky 7.000,00 Kč je pak žalobce v řízení úspěšný. Soud následně při stanovení náhrady nákladů vychází z toho, že co do částky 3.000,00 Kč byl žalobce v řízení neúspěšný (tj. ze 30 %), a úspěšný byl co do částky 7.000,00 Kč (tj. ze 70 %). Následně podle zásady úspěchu ve věci odečte úspěch žalobce od neúspěchu (70% - 30 %). Z čehož vychází, že žalobce byl úspěšný ve věci pouze ze 40 %, a soud mu tak přizná náhradu pouze ve výši 40 % účelně vynaložených nákladů.¹⁰⁹ Dále je třeba uvést, že soud vždy zkoumá důvod zpětvzetí žaloby. Pokud žalobce vezme zpět žalobu a neuvede důvod zpětvzetí, soud si vyžádá sdělení žalobce o důvodu zpětvzetí žaloby. Výjimkou by byl případ, kdy by se žalobce i žalovaný výslovně vzdali náhrady nákladů řízení, protože pak by zkoumání důvodu zpětvzetí postrádalo smysl.

3.4 Náhrada nákladů řízení v případě odmítnutí žaloby

Podle ust. § 146 odst. 3 OSŘ pokud je návrh zahájení řízení (žaloba) odmítnuta je žalobce povinen hradit ostatním účastníkům jejich náklady. Je to

¹⁰⁸ VRCHA, Pavel. Několik poznámek k rozhodování o nákladech řízení (zejména před soudy prvního stupně). Soudní rozhledy. Praha: C.H.BECK, 2002, roč. 8, č. 8, s. 273 – 280

¹⁰⁹ Putna, M., in DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře, 2 sv., s. 977

nepochybně vždy žalobce, kdo zavinil, že žaloba nemohla být projednána a musela být soudem odmítnuta. Jestliže je věci již uhrazen soudní poplatek, bude žalobci podle ust. § 10 odst. 3 ZSP vrácen v plné výši, neboť podle ust. § 6a odst. 4 ZSP se poplatek za návrh na zahájení řízení se nevybírání, jestliže soud návrh na zahájení řízení před prvním jednáním odmítne. Pokud by žalovanému vznikly nějaké náklady je zcela odůvodněno (podle zásady zavinění), že žalobce je povinen k jejich náhradě. V soudní praxi však zřídka nastane situace, že by ostatním účastníkům nějaké náklady řízení vznikly.

3.5 Náhrada nákladů řízení v případě uzavření smíru

Ust. § 146 odst. 1 písm. b) je řečeno, že v případě uzavření smíru žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení, pokud v něm o náhradě nákladů nebylo dohodnuto něco jiného. Jak vyplývá z citovaného ustanovení, účastníci si mohou v soudním smíru dohodnout jakým způsobem, v jakém poměru a rozsahu si nahradí náklady vzniklé v průběhu řízení.

Pokud se na náhradě nákladů nedohodnou, rozhodne soud usnesením, kterým schválí uzavřený smír, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Proti výroku o náhradě nákladů řízení je v tomto případě odvolání přípustné, neboť výrok o náhradě nákladů řízení není součástí uzavřeného smíru, a je v tomto usnesení samostatným výrokem (nejde o výrok, jímž byl schválen smír).¹¹⁰

3.6 Náhrada nákladů ve zvláštních řízeních soudních (nesporných řízeních)

Od 1. 1. 2014 jsou tzv. nesporná řízení upravena v ZŘS. Výše zmiňované ust. § 24 ZŘS stanoví, že bylo-li možné zahájit řízení i bez návrhu a v řízení ve statusových věcech manželských a partnerských, nemá žádný z účastníků právo na náhradu nákladů řízení podle výsledku řízení. Náhradu nákladů řízení lze přiznat, odůvodňují-li to okolnosti případu. Na první pohled je zřejmé, že toto ustanovení nahrazuje zrušené ust. § 144 OSŘ, a ust. § 146 odst. 1 písm. a), které bylo účinné do 31. 12. 2013.

¹¹⁰ Putna, M., in DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře, 2 sv., s. 990

Z tohoto ustanovení vyplývají dvě obecná pravidla, kterými se řídí soud při rozhodování o náhradě nákladů řízení ve zvláštních řízeních. A sice pro řízení, která lze zahájit jen na návrh, s výjimkou statusových věcí manželských a partnerských, platí, že povinnost k náhradě nákladů řízení má ten, jehož procesní postoj byl v souladu s výsledkem řízení¹¹¹. Druhé pravidlo je pak snadno rozpoznatelné – u řízení, která lze zahájit i bez návrhu, a ve statusových věcech manželských a partnerských obecně platí, že každý z účastníků si hradí své náklady řízení sám. Ust. § 24 ZŘS pak pokud jde o řízení, která lze zahájit i bez návrhu, a řízení o statusových věcech manželských a partnerských, je *lex specialis* ve vztahu k § 142 a násl. OSŘ.¹¹²

Ust. § 24 ZŘS, které je druhým ustanovením obecné části týkající se náhrady nákladů řízení, stanoví, že soud může uložit náhradu nákladů řízení zcela nebo částečně tomu, kdo podal návrh na zahájení řízení, ačkoli šlo o svévolné a zjevně bezúspěšné uplatňování práva. Toto ustanovení je *lex specialis* ve vztahu k ust. § 23 ZŘS pokud jde o řízení, která lze zahájit i bez návrhu. Zároveň toto ustanovení je též *lex specialis* ve vztahu k § 143 OSŘ, pokud jde o řízení vedená podle zákona o zvláštních řízeních soudních, které lze zahájit výhradně na návrh¹¹³. Zvláštní část ZŘS obsahuje ještě řadu speciálních ustanovení týkajících se náhrady nákladů řízení, které se vztahují k jednotlivým řízením. Např. ust. § 43 odst. 2 ZŘS v řízení o svéprávnosti stanoví, že lze-li to spravedlivě žádat, přizná soud státu náhradu proti tomu, o jehož svéprávnost v řízení šlo. Nebo v řízení o pozůstalosti podle ust. § 128 ZŘS soud přizná účastníku náhradu nákladů řízení potřebných k účelnému uplatňování nebo bránění práva zcela nebo zčásti proti ostatním účastníkům nebo některým z nich, odůvodňují-li to okolnosti případu nebo jsou-li tu důvody hodné zvláštního zřetele; to neplatí, byla-li nařízena likvidace pozůstalosti.

Závěrem lze říci, že při rozhodování o náhradě nákladů řízení podle ZŘS je třeba nejprve zjistit, zda ZŘS pro dané zvláštní řízení neobsahuje *lex specialis*. Potom je nutné přihlédnout k obecným normám v ust. § 23 a 24 ZŘS, a následně ještě prověřit, zda s ohledem na jejich obsah nepřipadá v úvahu využití § 142 a

¹¹¹ SVOBODA, Karel. Rozhodování o nákladech ve zvláštních řízeních soudních. Právní rozhledy. Praha: C.H.Beck, 2014, č. 11, s. 39

¹¹² Tamtéž

¹¹³ Tamtéž

násl. OSŘ.¹¹⁴ Osobně nepovažuji obecně úpravu zvláštních řízení v ZŘS za šťastnou. Místo větší přehlednosti, přináší naopak větší nepřehlednost, což platí též pro náhradu nákladů řízení upravenou v ZŘS.

3.7 Separace nákladů řízení

Podle zásady separace nákladů řízení upravené v ust. § 147 OSŘ každý zodpovídá za náklady, které v řízení vzniknou zbytečně jeho zaviněním (účastníci pak též za náklady vzniklé náhodou, která se jim přihodila). Jak vyplývá z ust. § 147 OSŘ tato zásada se vztahuje pouze ke hrazení nákladů řízení. Někdy se pro tuto zásadu používá též termínu zavinění, nicméně vzhledem k tomu, že zásada zavinění se používá též v souvislosti s ust. § 146 odst. 2 OSŘ, je lépe pro odlišení používat pro tuto zásadu termínu separace nákladů řízení. Podle této zásady může soud uložit povinnost účastníku (jeho zástupci), aby nahradil náklady řízení, které by jinak nebyly vznikly, jestliže je způsobil svým zaviněním nebo jestliže tyto náklady vznikly náhodou, která se mu přihodila. Z výše uvedeného vyplývá, že tuto povinnost k náhradě nákladů řízení mu může soud uložit, ať již zavinil vznik nákladů svým úmyslným či nedbalostním jednáním, či se mu případně z objektivních důvodů přihodila nějaká náhoda.

Příkladem může být nedostavení se účastníka bez omluvy k jednání soudu, kde je nutná jeho účast. Není podstatné, zda se nedostavil k jednání proto, že: a) se na jednání nechtěl dostavit, b) na jednání zapomněl, c) nebo zda při cestě na jednání např. měl defekt a nestihl se dostavit na jednání včas. Může se jedna též o specifické případy, například tehdy, pokud žalovaný po podání žaloby svůj dluh uhradil, avšak žalobce nevzal žalobu zpět v dostatečné lhůtě (typicky před nařízeným jednáním), a žalovanému tak vzniknou náklady spojené s účastí na tomto (zbytečném) jednání. V tomto případě pak bude žalobce hradit tyto náklady žalovanému.¹¹⁵

Pokud jde o svědky, fyzické osoby uvedené v § 126a OSŘ, znalce, tlumočníky nebo ty, kteří při dokazování měli nějakou povinnost, tak těm může být uložena povinnost k náhradě nákladů pouze v případě, že vznik těchto nákladů

¹¹⁴ SVOBODA, Karel. Rozhodování o nákladech ve zvláštních řízeních soudních. Právní rozhledy. Praha: C.H.Beck, 2014, č. 11, s. 39

¹¹⁵ Bílý, M., in SVOBODA, K.; P. Smolík; J. Levý et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2013. Komentované zákony., s. 509

zavinili. Za náklady řízení vzniklé náhodou, která se jim přihodila, pak neodpovídají.

3.8 Moderační právo soudu

Ust. § 150 OSŘ má sloužit k odstranění nepřiměřené tvrdosti v oblasti náhrady nákladů řízení, tedy jinými slovy k dosažení spravedlnosti pro účastníky řízení.¹¹⁶ Toto ustanovení by se však mělo aplikovat ve výjimečných případech z důvodů hodných zvláštního zřetele, neboť jeho aplikace na druhou stranu znamená, že účastníkům, vedlejším účastníkům nebo státu, kteří by jinak měli právo na náhradu nákladů řízení, tuto náhradu zcela nebo zčásti soud nepřiznává.

Jako dobrý příklad uplatnění tohoto práva mě napadá situace, kdy soud např. v platebním rozkazu žalobci sníží náhradu nákladů řízení (např. s ohledem na jejich částečnou neúčelnost), následně žalobce podá odvolání do výroku o náhradě nákladů řízení a je v odvolacím řízení úspěšný. Odvolací soud by mu tak měl přiznat podle zásady úspěchu ve věci náklady odvolacího řízení, a současně uložit žalovanému povinnost tyto náklady uhradit. Bylo by to však v tomto případě vůči žalovanému spravedlivé? Vždyť neměl sebemenší možnost rozhodnutí soudu prvního stupně ovlivnit, neměl možnost se k žalobě vyjádřit a nemůže být podle mého názoru za úvahu soudu prvního stupně ohledně neúčelnosti žalobcem vynaložených nákladů řízení ještě postihován sankcí v podobě hrazení nákladů odvolacího řízení. V daném případě by podle mého názoru byla aplikace ust. § 150 OSŘ na místě. Obecně lze říci, že moderační právo se může uplatnit v případech, kdy by nebylo spravedlivé žádat po účastníkovi plnou (nebo ani částečnou) náhradu nákladů řízení.

3.9 Ustanovení § 142a OSŘ

Od 1. 1. 2013 je účinné ust. § 142a OSŘ, které by se dalo chápat vedle účelnosti vynaložených nákladů jako další základní a neopominutelná podmínka pro přiznání náhrady nákladů řízení, v řízení o splnění povinnosti, úspěšnému žalobci. Podle odst. 1 tohoto ustanovení žalobce, který měl úspěch v řízení o splnění povinnosti, má právo na náhradu nákladů řízení proti žalovanému, jen jestliže žalovanému ve lhůtě nejméně 7 dnů před podáním návrhu na zahájení

¹¹⁶ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. II. ÚS 237/05 ze dne 2. března 2006

řízení zaslal **na adresu pro doručování, případně na poslední známou adresu výzvu k plnění.**

Tato výzva představuje jakousi poslední šanci pro žalovaného, aby svůj dluh dobrovolně uhradil. Účelem této výzvy by tedy mělo být předcházení tzv. zbytečným žalobám. K „inovativnosti“ této výzvy podotýkám, že již před účinností tohoto ustanovení velcí podavatelé žalob (zvláště např. banky, pojišťovny, energetické či vodárenské společnosti, Česká televize apod.), a nejen ti, tyto předžalobní výzvy činili. Vzhledem ke své dlouholeté soudní praxi mohu říci, že již před účinností tohoto ustanovení v drtivé většině žalobci před podáním žaloby na plnění dlužníky k úhradě dluhu vyzývaly. A to přesně jak uvádí citované ust. § 142a odst. 1 na adresu pro doručování, případně na poslední známou adresu. Když touto adresou byla samozřejmě adresa, kterou dlužník uvedl jako adresu pro doručování, nebo adresu svého bydliště. Z hlediska hlavního účelu tohoto ustanovení je pak jeho přínos velmi nepatrný. Mnohem větší přínos má pro dlužníky a obecně žalované má důsledné zkoumání účelnosti vynaložených nákladů.

Domnívám se, že zákonodárce tento institut předžalobní výzvy do právního řádu zanesl pouze pod tlakem veřejného mínění podporovaného sdělovacími prostředky ukazujícími ve valné většině pouze nebohé dlužníky, a na (nebohé) věřitele se jaksi zapomínalo. Bílý uvádí: *„Zákonodárce usoudil, že po občanech nelze spravedlivě žádat, aby měli v každou jednotlivou chvíli povědomost o svých pohledávkách, zatímco povinnost věřitele předsoudně vyzvat je snadná a odlehčí justici o věci, kde působí jako toliko oficiální doručující orgán“*.¹¹⁷

Musím znovu opakovat, že žalobci již před účinností tohoto „nového institutu“ výzvy k dobrovolnému plnění dluhu z valné většiny dlužníkům zasílali, a dále musím poznamenat, že ve výsledku toto ustanovení zvyšuje náhradu nákladů řízení těm, na jejichž ochranu bylo zamýšleno, tedy „zapomnětlivým“ dlužníkům. Jak k tomu došlo? Jak jsem již uvedl, pokud je účastník zastoupen advokátem výše jeho odměny se stanoví podle AT. K tomu opět ze soudní praxe přidávám poznatek, že žalobci při žalobách na plnění jsou opět ve valné většině

¹¹⁷ BÍLÝ, Martin. Předžalobní výzva – důsledky a problémy. Právní rozhledy. Praha: C.H.Beck, 2014, č. 3, s. 94

advokátem zastoupení. Pokud se týká žalob na plnění ust. § 6 odst. 1 AT výše mimosmluvní odměny se stanoví podle sazby mimosmluvní odměny za jeden úkon právní služby a podle počtu úkonů právní služby, které advokát ve věci vykonal. Z logiky věci plyne, že čím více úkonů ve věci právní zástupce vykoná tím vyšší je jeho odměny, a tím vyšší pak bude náhrada nákladů řízení žalovaného v případě jeho neúspěchu ve věci. Přičemž opět nutno poznamenat, že v případě žalob na plnění jsou dlužníci v drtivé většině neúspěšní. Předžalobní výzva k plnění, v její kvalifikované podobě, představuje podle ust. § 11 odst. 1 písm. d) AT jeden úkon právní služby. Pokud se jedná pouze o jednoduchou výzvu k plnění, pak představuje podle ust. § 11 odst. 2 písm. h) AT úkon ve výši jedné poloviny právní služby. Lze tak uzavřít, že pro většinu žalovaných znamená ust. § 142a (zamýšlené na jejich ochranu), pouze zvýšení nákladů řízení, které budou povinni hradit úspěšným žalobcům.

Soudní praxe nejprve trochu tápala, zda přiznávat odměnu za předžalobní výzvu jako součást náhrady nákladů řízení, či zda ji přiznávat jako hmotněprávní nárok, tedy jako příslušenství pohledávky (náklad spojený s jejím uplatněním). Z čehož dále plyne, že pokud byla předžalobní výzva v žalobě zahrnuta do nákladů řízení (právního zastoupení), tedy podle názoru soudu nesprávně, nebyla žalobcům tato část nákladů řízení soudy přiznávána. Soudy vycházely z dřívější judikatury – tzn., že náklady řízení nemusí být účastníkem vynaloženy vždy v době po zahájení řízení nebo do jeho pravomocného skončení, avšak musí být placeny v bezprostřední souvislosti s tímto řízením,¹¹⁸ případně ze všeobecně uznávaného výkladu, že mezi náklady řízení patří pouze takové náklady, jejichž vynaložení je spojeno s řízením, přičemž mezi takové náklady nelze zahrnout náklady spojené s předžalobními upomínkami.¹¹⁹ Nakonec však zvítězil podle mého názoru jediný možný, výklad, a sice jak vyplývá z ust. § 11 odst. 1, 2 AT, zaslání předžalobní výzvy je úkonem právní služby, a jako takový je i součástí nákladů řízení žalobce. Ještě je tu další problém týkající se účelnosti vynaložených nákladů v situaci, kdy předžalobní výzvu (byť jednoduchou) zašle dlužníkovi nejprve sám věřitel, a následně poté ještě jeho právní zástupce.

¹¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR 3 Cz 69/83 ze dne 28. 12. 1983

¹¹⁹ Putna, M., in DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře, 2 sv., s. 945

Osobně jsem toho názoru, že v takovém případě nelze o účelnosti druhé výzvy právního zástupce hovořit, jedná se pouze o způsob jak navýšit náklady právního zastoupení.

Různé názory se vyskytly též ohledně formy zaslání předžalobní výzvy, zda postačuje například výzva prostřednictvím elektronické pošty, nebo dokonce pouze telefonická výzva. Judikatura již stihla stanovit, že předžalobní výzva by měla být učiněna v písemné podobě.¹²⁰

Předžalobní výzva podle ust. § 142a OSŘ by měla obsahovat přiměřenou lhůtu k plnění, poučení o následcích v případě nezaplacení dluhu ve lhůtě včetně povinnosti hradit náklady řízení, důvod vzniku pohledávky (alespoň stručně např. „ze smlouvy o úvěru č. 123456“), musí být adresována a odeslána (nikoliv však doručena) na adresu pro doručování nebo poslední známou adresu žalovaného, dále musí obsahovat poučení o následcích v případě nezaplacení dluhu ve lhůtě včetně povinnosti hradit náklady řízení. Pokud bude navíc ještě obsahovat právní kvalifikaci důvodu vzniku pohledávky, tzn. podle jakého zákonného předpisu a konkrétního zákonného ustanovení pohledávka vznikla, půjde o tzv. kvalifikovanou výzvu - výzvu k plnění se základním skutkovým a právním rozbohem podle ust. § 11 odst. 1 písm. d) AT.

Vyskytl se též názor, že žalobce nemá právo na náhradu nákladů řízení, pokud žalovaného nejméně sedm dní před podáním žaloby nevyzval k plnění již splatného peněžitého závazku, a to i tehdy, když došlo k podání žaloby před 1. 1. 2013.¹²¹ Sice již většina řízení u žalob podaných před 1. 1. 2013 bude již nejspíš pravomocně skončena, nicméně zdůvodnění Vrchního soudu, že „zákonodárce změnou účinnou od 1. 1. 2013 v § 142a odst. 1 OSŘ vyjádřil zásadu, že při rozhodování o povinnosti k náhradě řízení je namístě zkoumat, zda v řízení úspěšný žalovaný předtím, než podal návrh na zahájení řízení, zaslal ještě žalovanému výzvu k plnění“, nelze v žádném případě přijmout. Podle čl. II odst. 1. přechodných ustanovení zák. č. 396/2012 Sb., kterým byl institut předžalobní výzvy zakotven v ust. § 142a OSŘ, se řízení zahájená přede dnem nabytí její účinnosti dokončí podle dosavadních právních předpisů. Vrchní soud tak porušil obecný princip zákazu pravé retroaktivity vyplývající pro odvětví práva

¹²⁰ Usnesení Ústavního soudu ČR sp.zn. II.ÚS 3628/13 ze dne 28. 1. 2014

¹²¹ Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 3 Co 52/2012 ze dne 12. 3. 2013

občanského z čl. 1 Ústavy, tedy principu materiálního právního státu, zásady právní jistoty a ochrany důvěry občana v právo.¹²²

Podobně diskutabilní a ještě více zavádějící je následující judikát. Pokud soud prvního stupně vyhová návrhu na vydání platebního rozkazu (§ 172 a násl. OSŘ), zároveň žalobci přizná právo na náhradu nákladů řízení, i když z obsahu spisu nevyplývá, že žalobce žalovanému zaslal předžalobní výzvu podle § 142a OSŘ. Ustanovení § 172 odst. 1 věta druhá OSŘ totiž jiný postup neumožňuje a toto je *lex specialis* ve vztahu k § 142a OSŘ.¹²³ Své rozhodnutí Krajský soud v Plzni (kromě výše uvedeného) odůvodnil tím, že v rozkazním řízení nedochází k provádění dokazování a za skutkový základ věci pro rozhodnutí slouží vylíčení rozhodných skutečností žalobcem v žalobě.

Se závěrem Krajského soudu v Plzni nesouhlasím, neboť ust. § 142a OSŘ se vztahuje pouze k nákladům řízení, a ust. § 171 odst. 1 věta druhá OSŘ se naopak vztahuje pouze k žalovanému nároku, tzn. k pohledávce a jejímu příslušenství (tedy k věci samé), nikoliv však k nákladům řízení. Z čehož plyne, že vztah *lex specialis* nelze ve výše uvedeném smyslu mezi citovanými ustanoveními vůbec dovodit. Pokud by závěr Krajského soudu v Plzni platil, znamenalo by to, že by nemohlo být ani zkoumáno, zda se jedná pouze o jednoduchou výzvu k plnění či tzv. kvalifikovanou výzvu (jedná se v podstatě o hodnocení důkazu). Což je naprosto nepřijatelné, neboť od tohoto posouzení se odvíjí též přiznaná výše náhrady nákladů řízení v případě, že je žalobce zastoupen advokátem. Naopak soudní praxe dovodila, že pokud žalobce v žalobě netvrdí, že předžalobní výzva byla žalovanému zaslána, bez dalšího mu není náhrada nákladů řízení v platebním rozkazu přiznána. Dále pokud žalobce tvrdí, že výzva byla žalovanému zaslána a kopii výzvy soudu předloží, soud jej i v rozkazním řízení vyzve, aby doložil též její odeslání žalovanému. Pokud toto nedoloží, soud mu též v platebním rozkazu náhradu nákladů nepřizná.

3.10 Návrh nového ustanovení § 144 OSŘ

Aktuálně se ve sněmovně nachází návrh zákona, který by měl začlenit do OSŘ následující nové znění ust. § 144 (nyní zrušen): „Účastníci nemají právo na

¹²² Podobně též SVOBODA, Karel. Komentář k Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 3 Co 52/2012 ze dne 12. 3. 2013. Soudní rozhledy. Praha: C.H.Beck. 2013, č. 6, str. 213

¹²³ Usnesení KS v Plzni sp. zn. 14 Co 264/2013 ze dne 31. 5. 2013

náhradu odměny za zastupování v řízení, ve kterém bylo rozhodnuto o peněžitém plnění uvedeném v § 202 odst. 2 části věty před středníkem. Soud však může přiznat i náhradu nákladů nebo jejich části, odůvodňují-li to okolnosti případu nebo poměry účastníků.“ Pokud by skutečně byl tento návrh zákona schválen, potom v tzv. bagatelních věcech (ve věcech, v nichž bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 10 000 Kč, k příslušenství pohledávky se přitom nepřihlíží), by účastníci neměli zpravidla nárok náhradu odměny advokáta či notáře.

Nemyslím si, že to tento návrh zákona je krok správným směrem. Jako hlavní důvod zavedení tohoto nového ustanovení pak důvodová zpráva uvádí mj. nepoměr mezi přiznávanými náklady a výší sporné částky je pak velmi vysoký u tzv. bagatelních sporů, které právě nebývají skutkově ani právně složité a zahlcenost justice je tímto typem zdánlivých sporů. Další důvodem je již mnohokrát obehnaná písnička ohledně obchodování s pohledávkami v bagatelní výši. Pokud by tento návrh zákona byl schválen, měl by za důsledek jednu velice neblahou věc, a sice tu, že běžným účastníkům by se při žalování jejich pohledávek nevyplatilo vzít si právního zástupce, neboť by je mnohdy jeho odměna stála stejně nebo více jako pohledávka sama. Což by podle mého názoru mohlo mít za důsledek porušení jejich základního práva zaručené v čl. 36 odst. 1 LZPS, tedy práva domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu. Stát nemůže a priori předpokládat, že všichni účastníci v bagatelních věcech jsou schopni podat bezchybnou žalobu (buť ve věcech právně či skutkově jednoduchých) tak, aby se úspěšně domohli svého práva. A navíc, což je podle mého názoru zásadní věc, obyčejný člověk neprávnik, nedokáže přesně rozlišit, zda jde o věc právně a skutkově jednoduchou či složitou. Takový účastník pak raději žalobu ani nepodá, protože se bude obávat buď jejího neúspěchu (protože neví jak ji napsat), anebo výše nákladů na odměnu právního zástupce, když tyto mu nebudou protistranou uhrazeny.

Osobně jsem přesvědčen, lepším řešením by bylo připravit vyhlášku o paušální odměně, které by vyhovovala požadavkům na přiměřenost odměny advokáta vzhledem k výši vymáhané částky (srovnej výše uvedený náleží Ústavního osudu sp.zn. I. ÚS 3923/11 ze dne 29. 3. 2012). Zároveň i zde platí, že by úspěšný účastník měl nárok na náhradu odměny advokáta pouze za předpokladu, že tento náklad byl vynaložen účelně.

Zároveň by prázdne místo po zrušeném ust. § 144 bylo lépe využito, kdyby se zákonodárce zaměřil na účelnost náhrady nákladů řízení. Ust. § 144 OSŘ bych pak koncipoval tak, že bych v něm uvedl taxativně vyjmenované subjekty¹²⁴ (tyto demonstrativně uvádím v posledním odstavci následující kapitoly 3.11), kterým by náhrada nákladů právního zastoupení nebyla ze zákona přiznávána. Též by bylo v tomto ustanovení uvedeno (např. v odstavci druhém), že se výše uvedené vztahuje též na subjekty, které pohledávky od subjektů uvedených v odstavci 1 odkoupily.

3.11 Zásada účelnosti nákladů řízení

Zásadu účelnosti nákladů řízení¹²⁵ považuji za primární zásadu, která dokonce stojí nad zásadou úspěchu ve věci. Tuto nadřazenost odvozují ze skutečnosti, že pokud bude žalobce ve věci zcela úspěšný, avšak jeho náklady nebudou shledány **potřebnými k účelnému uplatňování nebo bránění práva** (ve smyslu ust. § 142 odst. 1 OSŘ), potom mu žádná náhrada nákladů řízení soudem přiznána nebude. Za náklady potřebné k účelnému uplatňování nebo bránění práva lze považovat pouze ty náklady, které jsou nezbytné k tomu, aby účastník mohl řádně hájit své porušené nebo ohrožené subjektivní soukromé právo v civilním soudním sporu.¹²⁶ Pravidlo zkoumání účelnosti vynaložených nákladů řízení se vztahuje na jakékoliv náklady řízení.

V poslední době se stále více skloňuje otázka účelnosti nákladů spojených se zastoupením advokátem. K tomu je třeba říci, že dříve platné dogma, že odměna za zastupování advokátem (notářem) je sama o sobě vždy nákladem potřebným k účelnému uplatňování nebo bránění práva,¹²⁷ již byl zejména díky judikatuře Ústavního soudu, překonán. Ačkoliv náklady spojené se zastoupením advokátem budou shledány zpravidla účelnými, je nutné zkoumat v každé jednotlivé věci účelnost i těchto nákladů a poté vyhodnotit, zda se jedná o náklady účelné (důvodně vynaložené). Účelnost vynaložených nákladů řízení je

¹²⁴ Případně by mohl být v tomto ustanovení odkaz na vyhlášku, v níž by tyto subjekty mohly být též taxativně vyjmenovány, ale jejich výčet by mohl být operativněji měněn.

¹²⁵ Bílý uvádí též zásadu účelnosti mezi zásadami určujícími náhradu nákladů řízení. Dále viz BÍLÝ, Martin. Subjekty náhrady nákladů řízení. Právní rozhledy. Praha: C. H. Beck. 2010, č. 9, s. 308

¹²⁶ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 988/12 ze dne 25. 7. 2012

¹²⁷ Putna, M., in DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře, 2 sv., s. 979

podmínkou pro přiznání jejich náhrady. Tato podmínka pak působí v procesním právu jako pojistka proti zneužívání tohoto institutu.¹²⁸

Mohu uvést jeden příklad ze soudní praxe, kdy je neúčelnost právního zastoupení advokátem zcela zřejmá. Jedná se o situaci, kdy advokát žaluje svého klienta o zaplacení dlužné částky z titulu smlouvy o právní pomoci. Přičemž je v daném řízení zastoupen jiným advokátem. Jsem přesvědčen, že v takovém případě nelze náklady vynaložené na právní zastoupení považovat za účelné. Nejedná se o věc týkající se nějakého zvláštního oboru práva (což by mohlo jinak účelnost právního zastoupení odůvodnit). Důvodem nemůže být ani to, že by snad advokát byl natolik zaneprázdněn, že by se musel dát právně zastoupit (vzhledem k právní jednoduchosti věci není jeho účast na případném jednání nutná, případně může využít substituci, nebo svého zaměstnance). Případ neúčelnosti cestovního advokáta při volbě advokáta z opačného konce republiky jsem pak již uvedl výše.¹²⁹

Další případy neúčelného zastoupení advokátem vymezil opět Ústavní soud, když několikrát konstatoval, že tam, kde je k hájení svých zájmů stát vybaven příslušnými organizačními složkami, není důvod, aby výkon svých práv a povinností z této oblasti přenášel na soukromý subjekt (advokáta). Pokud tak učiní, není důvod uznat takto vzniklé náklady řízení jako náklady účelně vynaložené.¹³⁰ Dalším případem neúčelně vynaložených nákladů na právní zastoupení jsou statutární města, která jsou v zásadě dostatečně materiálně a personálně vybavena, aby byla schopna hájit svá práva i bez zastoupení advokátem.¹³¹ Podobně u fakultních nemocnic ve věcech žalob pro dlužné regulační poplatky Ústavní soud uvedl, že mají právní oddělení, které by mělo být schopno vyřešit takovýto spor vlastními prostředky. Pokud si fakultní nemocnice zvolila možnost být v takovémto sporu zastoupena advokátem, což je její právo, nelze považovat náklady na právní zastoupení za účelné.¹³²

Podobně u žalob České televize ve věcech koncesionářských poplatků uzavřel, že pokud agendu televizních poplatků sama spravuje, a tuto agendu

¹²⁸ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. III. ÚS 3000/11 ze dne 10. ledna 2012

¹²⁹ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. II. ÚS 736/12 ze dne 2. 10. 2013

¹³⁰ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. IV. ÚS 1087/09 ze dne 24. 11. 2009

Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 1452/09 ze dne 17. 8. 2009

¹³¹ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. III. ÚS 2984/09 ze dne 23. 11. 2010

¹³² Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 195/11 ze dne 15. 12. 2011

následně předává příslušné advokátní kanceláři, pak se racionální smysl právního zastoupení advokátem do značné míry vytrácí. Ve sporech z neuhrazených televizních poplatků nelze totiž paušálně očekávat uplatnění do té míry specializovaných znalostí, jimiž by nedisponovali pracovníci právního útvaru České televize.¹³³

Domnívám se však, že výše uvedenými nálezy (byť je jinak považuji za správné) Ústavní soud založil nerovnost účastníků řízení, neboť pokud se jedná o velkého žalobce nějak spojeného se státem (Česká televize, fakultní nemocnice), případně s územním samosprávným celkem (statutární města), potom by měly být náklady na právní zastoupení považovány za neúčelné (samozřejmě výjimky jsou možné, a je nutné vždy individuální posouzení daného případu), ale pokud se jedná o typově stejného žalobce se státem nijak nespojeného, měly by být tyto náklady naopak považovány za účelné. Osobně bych však považoval za potřebné vztáhnout stejnou úvahu též na žalobce typu bank, pojišťoven, energetických či vodárenských společností apod. Též tito žalobci podávají v zásadě právně i skutkově jednoduché žaloby stejného typu, a též bývají většinou zastoupeni advokátem.

Dále bych chtěl podotknout, že v nálezech či usneseních Ústavního soudu nebo odborných komentářích se často zmiňuje, že soudce by neměl být strojem a neměl by o náhradě nákladů řízení mechanicky. Plně souhlasím s názorem, že soudy často rozhodují v oblasti náhrady nákladů řízení (nejen v bagatelních věcech) podle šablony. Tedy nikoliv ad hoc a tak, aby nedocházelo ke zjevné svévoli, za niž lze nepochybně považovat automatické a bezmyšlenkovité přejímání již vymyšlených právních názorů a závěrů.¹³⁴

Myslím si, že Ústavní soud sice v oblasti účelnosti náhrady nákladů řízení plní svou úlohu dobře, nicméně koncepčním řešením by například bylo, kdyby přímo v OSŘ či prováděcím předpisu k OSŘ bylo stanoveno, u jakých žalobců budou považovány náklady na právní zastoupení za neúčelné (s výjimkou právně speciálních případů). Jsem přesvědčen, že by mezi tyto žalobce měli patřit – statutární města, kraje, všechny orgány veřejné správy, Česká televize, Český rozhlas, dopravní podniky, finanční ústavy, komerční pojišťovny, energetické a

¹³³ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 3344/12 ze dne 24. 7. 2013

¹³⁴ JIRSA, Jaromír. Soudce, Praha: JUDr. Karel Havlíček - Havlíček Brain Tým, 2012, roč. XIV, č. 2. s. 18

vodárenské společnosti, a obdobně velké společnosti, které samozřejmě disponují velkým právním oddělením.

4. Rozhodnutí o nákladech řízení

O jednotlivých druzích nákladů řízení, o placení a náhradě nákladů řízení bylo již vše podstatné řečeno v předchozích kapitolách. O rozhodování o nákladech řízení podle ZŘS pak bylo již podrobně pojednáno v rámci kapitoly 3.6. Zbývá pojednat o rozhodnutí o nákladech řízení. Rozhodnutí o náhradě nákladů řízení v sobě zahrnuje teoretickou znalost druhů nákladů řízení, placení a náhradě nákladů řízení, přičemž vše výše uvedené je aplikováno v konkrétním případě (soudním řízení).

4.1 Rozhodnutí o nákladech řízení před soudem prvního stupně

O náhradě nákladů účastníků řízení (též vedlejšího účastníka) podle ust. § 151 odst. 1 OSŘ rozhodne soud bez návrhu v rozhodnutí, jímž se řízení u něho končí. Z čehož jednoznačně plyne, že o náhradě nákladů řízení rozhoduje soud ex offio (z úřední povinnosti). Tedy i tehdy, pokud o náhradu nákladů řízení účastníci řízení výslovně (např. v žalobním návrhu či zpětvzetí žaloby) nežadají. Jiným případem je pokud účastníci naopak sdělí výslovně soudu, že náhradu nákladů řízení nežadají či nepožadují. Účastníci řízení se totiž mohou svého práva na náhradu nákladů řízení vzdát. Putna uvádí, že: „Projev, kterým se účastník nároku na náhradu nákladů řízení vzdává, musí být jednoznačný, srozumitelný a určitý; nepostačuje, jestliže účastník uvede, že náklady řízení „neúčtuje“, „nežádá“ apod.“¹³⁵ Obdobně na tutéž věc nahlíží Bílý.¹³⁶

S tímto Putnovým závěrem ohledně nedostatečnosti formulace „nežádá“ nesouhlasím. Pokud žalobce například ve zpětvzetí svého návrhu sdělí, že náhradu nákladů řízení nežadá (případně nepožaduje), považuji takový projev za jednoznačný, srozumitelný a určitý. Pokud by mu soud náhradu nákladů řízení přesto (v podstatě proti jeho vůli) přiznal, jednalo by se naopak o libovůli soudu při rozhodování.¹³⁷ Bohužel soudní praxe považuje komentáře k zákonům (zejména z vydavatelství C.H.BECK) často za jakési „právnícké bible“ a nad

¹³⁵ Putna, M., in DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2009. Velké komentáře, 2 sv., s. 979

¹³⁶ Bílý, M., in SVOBODA, K.; P. Smolík; J. Levý et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2013. Komentované zákony., s. 516

¹³⁷ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. III. ÚS 3000/11 ze dne 10. ledna 2012

jejich obsahem často příliš nepřemýšlí. Ne vždy však názor (či závěr), v dané právní oblasti vysoce respektovaného odborníka, musí být správný.

Rozhodnutí o náhradě nákladů řízení je vždy konstitutivní, nárok na náhradu nákladů řízení (co do důvodu i výše) vzniká až na základě jejich přiznání pravomocným rozhodnutím soudu.¹³⁸ Jak bylo výše uvedeno, výrok o náhradě nákladů řízení musí být obsažen v každém konečném rozhodnutí soudu (výjimku představuje částečný nebo mezitímní rozsudek; případně řízení, kde vystupuje pouze jeden účastník). O nákladech může být rozhodnuto rozsudkem, platebním rozkazem, elektronickým platebním rozkazem nebo usnesením. O náhradě nákladů řízení soud rozhoduje ve stejném složení jako ve věci samé. Výši nákladů řízení ve vyhotovení rozhodnutí určuje též ve věcech, v nichž jedná a rozhoduje senát, předseda senátu.¹³⁹

O náhradě nákladů řízení může rozhodovat však též vyšší soudní úředník, a to na základě ust. § 11 ZVSÚ, podle téhož ustanovení za použití ust. § 36a odst. 5 ZSS pak také asistent soudce, a podle ust. § 116 odst. 2 ZSS justiční čekatel, který složil odbornou justiční zkoušku. Tito soudní pracovníci mohou o nákladech řízení rozhodnout platebním rozkazem, elektronickým platebním rozkazem, a usnesením (pokud rozhodují o zastavení řízení případně odmítnutí návrhu). Dále pokud je o náhradě nákladů řízení rozhodováno platebním rozkazem (bylo-li výslovně vydání platebního rozkazu navrženo v žalobě) či elektronickým rozkazem může o nich rozhodnout podle ust. § 6 ods. 1) písm. j) JŘS též soudní tajemník a justiční čekatel, který dosud nevykonal odbornou zkoušku.

Pokud v době vydání rozhodnutí, kterým se řízení končí, není známa výše účastníkům vzniklých nákladů řízení, rozhodne jen o základu náhrady nákladů řízení, přičemž její výši určí v samostatném usnesení. V rozhodnutí o základu náhrady nákladů řízení soud určí, kterému z účastníků přísluší náhrada nákladů řízení (plná, částečná), případně v jakém poměru jsou účastníci povinni nahradit náklady státu.¹⁴⁰ Podle ust. § 151 odst. 1 OSŘ u náhrady nákladů řízení podle § 147 a § 148 odst. 2 o povinnosti k jejich náhradě může rozhodnout již v průběhu řízení, a to zpravidla tehdy, jakmile tyto náklady vzniknou. Jak bylo již výše

¹³⁸ Bílý, M., in SVOBODA, K.; P. Smolík; J. Levý et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2013. Komentované zákony., s. 516

¹³⁹ Putna, M., in DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2009. Velké komentáře, 2 sv., s. 1014

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 1011

uvedeno, jedná se o náklady, které vznikly zaviněným jednáním nebo náhodou, která se přihodila některému z účastníků nebo jeho zástupci, zaviněným jednáním podle ust. § 147 odst. 1, 2 OSŘ a ust. § 148 odst. 2 OSŘ.

Proti výroku o náhradě nákladů řízení je v zásadě vždy možné podat odvolání. Jedinou výjimkou jsou bagatelní věci (ust. § 202 odst. 2 OSŘ), u nichž výrok o náhradě nákladů řízení napadnout nelze. O jiný nezákonný výklad tohoto ustanovení ve vztahu k výroku o náhradě nákladů řízení se pokusil Městský soud v Praze.¹⁴¹ Jelikož je výrok o náhradě nákladů řízení výrokem akcesorickým (závislým na výroku ve věci samé), je-li podáno odvolání proti meritornímu výroku, vztahuje se suspenzivní účinek tohoto odvolání též na výrok o náhradě nákladů řízení (ust. § 212 písm. a) OSŘ).

4.2 Rozhodnutí o nákladech v odvolacím a dovolacím řízení

Podle ust. § 224 odst. 1 OSŘ ustanovení o nákladech řízení před soudem prvního stupně platí přiměřeně i pro řízení odvolací. Odvolací soud rozhodne i o nákladech před soudem prvního stupně pokud změní jeho rozhodnutí. Pokud odvolací soud rozhodnutí soudu prvního stupně zruší a vrátí zpět soudu prvního stupně k dalšímu řízení nebo postoupí věc věcně příslušnému soudu, tak o náhradě nákladů řízení rozhodne soud prvního stupně v novém řízení ve věci (ust. § 224 odst. 2, 3 OSŘ). Obdobně pro dovolací řízení platí též přiměřeně ustanovení o nákladech řízení před soudem prvního stupně (ust. § 243b OSŘ).

4.3 Rozhodnutí o nákladech v řízení o žalobě na obnovu řízení a žalobě pro zmatečnost

V řízení o žalobě na obnovu řízení o nákladech původního řízení, stejně tak o nákladech řízení o povolení obnovy rozhoduje soud v rozhodnutí, kterým mění původní rozhodnutí. Platí přitom pravidla stanovená pro řízení před soudem prvního stupně resp. před odvolacím soudem. Pokud soud zamítne žalobu pro zmatečnost, rozhodne současně o nákladech tohoto řízení, neboť se jedná o konečné rozhodnutí v daném řízení. Pokud soud v řízení o žalobě pro zmatečnost zruší původní rozhodnutí a řízení o žalobě pro zmatečnost zastaví podle ust. § 235e odst. 2 OSŘ, rozhodne současně jak o nákladech řízení o žalobě pro

¹⁴¹ Nález Ústavního soudu ČR sp.zn. IV.ÚS 498/12 ze dne 11. 4. 2012

zmatečnost, tak o nákladech původního řízení. Pokud soud rozhodnutí zruší a věc znovu projedná, nerozhoduje ve zrušovacím usnesení o náhradě nákladů řízení, neboť se nejedná o konečné rozhodnutí ve věci. O náhradě těchto nákladů řízení, o nákladech řízení po zrušení rozhodnutí na základě žaloby pro zmatečnost a také řízení původního rozhodne soud v novém rozhodnutí v dané věci.¹⁴²

¹⁴² Šínová, R., in SVOBODA, K.; P. Smolík; J. Levý et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2013. Komentované zákony., s. 730-731

5. Vybrané společné prvky nákladů řízení ve Spolkové republice Německo a Slovenské republice

Prvním vybraným společným prvkem nákladů řízení je **mnohost pramenů**. Stejně jako v České republice i na Slovenské republice (dále jen „SR“) je právní úprava nákladů řízení obsažena ve více právních předpisech. Těmito předpisy jsou:

- a) zák. č. 99/1963 Zb., občiansky súdny poriadok, (dále jen „OSP“) který obsahuje základní právní úpravu nákladů řízení, vymezuje druhy nákladů řízení, zásady placení náhrady nákladů řízení, osvobození od soudního poplatku na návrh účastníka a rozhodování soudu o nákladech řízení,
- b) zák. č. 71/1992 Zb., o súdnych poplatkoch a o poplatkoch za výpis z registra trestov, (dále jen „ZSÚP“), který upravuje předmět soudního poplatku a způsob jeho výpočtu, věcné o osobní osvobození od placení soudního poplatku, vznik a zánik poplatkové povinnosti, následky nezaplacení soudního poplatku, a vrácení soudního poplatku,
- c) zák. č. 327/2005 Z.z., o poskytování právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi, který upravuje podmínky na přiznání bezplatné právní moci, a náhradu nákladů ustanoveného advokáta, pravomoci Centra právnej pomoci. V prováděcí vyhlášce č. 544/2005 Z.z. je upraven například vzor žádosti o poskytnutí právní pomoci, či jsou zde taxativně vyjmenovány doklady prokazující skutečnosti uvedené v žádosti o poskytnutí právní pomoci,
- d) další právní předpisy upravující odměnu, náhradu hotových výdajů a náhradu za ztrátu času advokátů, notářů, exekutorů, znalců a tlumočnicků. Jedná se o zák. č. 382/2004 Z.z. o znalcov, tlmočnikov a predkladateľoch, zák. č. 323/2004 Z.z., o notároch

a notárskej činnosti, zák. č. 586/2003 Z.z., o advokácii, zák. č. 233/1995 Z.z. o exekútorov a exekučnej činnosti.¹⁴³

Obdobne ve Spolkové republice Německo (dále jen „SRN“) je problematika nákladů řízení upravena v několika právních předpisech. Tím hlavním je Zivilprozessordnung (zkráceně „ZPO“), jedná se o německý občanský soudní řád. Náklady řízení jsou v něm upraveny v ust. § 91-127 ZPO, když ust. § 127a ZPO bylo zrušeno. V SRN jsou právní teorií náklady řízení rozděleny na soudní náklady (Gerichtskosten) – tyto jsou upraveny ve zvláštním zákoně Gerichtskostengesetz, (zkráceně „GKG“) a náklady mimosoudní (Aussergerichtlichekosten), které představují náklady na advokáta nebo obecně na právní pomoc,¹⁴⁴ a jsou upraveny v zákoně Rechtsanwalstvergütungsgesetz (zkráceně „RVG“) tedy v zákoně o odměně právních zástupců. Soudní poplatky, jejich výše a vybírání jsou upraveny v zákoně o soudních poplatcích Kostenordnung (zkráceně „KostO“), v tomto zákoně jsou též upraveny notářské poplatky. V oblasti rodinného práva pak soudní náklady stanoveny v Gesetz über Gerichtskosten in Familiensachen (zkráceně „FamGKG“), tedy v zákoně o soudních nákladech ve věcech rodinného práva. Dalším právním předpisem upravujícím odměňování znalců, tlumočnicků, překladatelů a náhrady přisedících, svědků a třetích stran.

Dalším společným prvkem je výchozí zásada při náhradě nákladů řízení. Touto výchozí (základní) zásadou je ve sporných řízeních **zásada úspěchu ve věci**. Poražený ve sporu tedy zpravidla hradí náklady úspěšné straně. V německé právní úpravě je tato zásada zakotvena v ust. § 91 odst. 1 ZPO, když zároveň jsou hrazeny úspěšnému žalobci pouze účelně vynaložené náklady (v němčině se používá výraz „notwendigen“, tedy ve významu nutné, potřebné, nezbytné)¹⁴⁵. Německá právní úprava obsahuje v ust. § 92 ZPO též shodné zásady při rozhodování u částečného úspěchu ve věci (kdy náhrada nákladů je rovněž rozdělena poměrně), při nepatrném neúspěchu ve věci nebo v případech, kdy rozhodnutí závisí na znaleckém posudku či úvaze soudu. Obdobně (nikoliv zcela shodně) jako v naší právní úpravě nenese neúspěšný žalovaný náklady řízení,

¹⁴³ ŠTEVČEK, Marek et al.: Civilné právo procesné. 2. vydání, Bratislava: EUKÓDEX, 2013., s. 407-408

¹⁴⁴ PAULUS, Christoph G. Zivilprozessrech. Berlin Heidelberg: Springer, 2013., s. 68

¹⁴⁵ Tamtéž, s 69

pokud nezavdal příčinu k podání žaloby, ale na rozdíl od naší právní úpravy musí žalovaný, též nárok ihned uznat (ust. § 93 ZPO).¹⁴⁶

Stejně tak ve slovenské právní úpravě je zásada úspěchu ve věci základní zásadou pro rozhodování o náhradě nákladů řízení ve sporných řízeních. Stejně jako u nás pak je tato zásada modifikována v případě neúspěchu v poměrně nepatrné části, nebo pokud rozhodnutí o výšce plnění záviselo na znaleckém posudku nebo úvaze soudu. Taktéž pokud žalovaný nezavdal příčinu k podání žaloby, má právo na náhradu nákladů řízení proti žalobci.¹⁴⁷

Posledním společným prvkem je **institut osvobození od soudních poplatků**. V německé právní úpravě je obdobou našeho institutu osvobození od soudních poplatků institut „prozesskostenhilfe“, neboli pomoc s náklady řízení. Tento institut je upraven v ust. § 114-121a ZPO. Přičemž tato pomoc může být poskytnuta v každém řízení, nezáleží na tom, zda se jedná o žalobce či žalovaného, ani na státní příslušnosti. Jediným subjektem, který je z tohoto institutu vyjmut, jsou zahraniční právnické osoby.¹⁴⁸ V německé právní úpravě kromě nám známých variant osvobození od placení soudních poplatků zcela nebo zčásti může být přiznáno např. pouze placení ve splátkách, nebo může být odloženo. Ve shodě s naší právní úpravou je pak hodnocena vyhlídka na úspěch (Erfolgaussicht) žaloby a svévolnost podané žaloby, přičemž postačuje tzv. „rozumná vyhlídka na úspěch“.¹⁴⁹

Ve slovenské právní úpravě je úprava institutu osvobození od soudních poplatků též řešena obdobně jako u nás. Věcné osvobození od soudních poplatků je upraveno v ust. § 4 odst. 1 ZÚSP, osobní osvobození pak v ust. § 4 odst. 2 ZÚSP, individuální osvobození pak v ust. § 138 odst. 1-3, 5-6 OSP. Slovenská právní úprava má však navíc v ust. § 138 odst. 4 OSP zakotven institut právní pomoci. Tento institut je v SR účinný od 1. 1. 2012, a platí pouze pro fyzické osoby. Nerozhoduje o něm soud, ale k osvobození dochází ze zákona. Když podmínkou pro osvobození je přiznání nároku na právní pomoc podle zvláštního předpisu, kterým je již výše zmíněný zák. č. 327/2005 Z.z. Nárok na právní pomoc přiznává Centrum právní pomoci a podmínkou pro jeho přiznání je, že

¹⁴⁶ PAULUS, Christoph G. Zivilprozessrech. Berlin Heidelberg: Springer, 2013., s. 69

¹⁴⁷ ŠTEVČEK, Marek et al.: Civilné právo procesné. 2. vydání, Bratislava: EUROKÓDEX, 2013. s. 418-419

¹⁴⁸ PAULUS, Christoph G. Zivilprozessrech. Berlin Heidelberg: Springer, 2013., s. 70-71

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 71

osoba se nachází ve stavu materiální nouze, nejde o spor zřejmě bezúspěšný, a hodnota sporu převyšuje hodnotu minimální mzdy (vyjma sporů u nichž nejde vyčíslit jejich hodnotu v penězích). Právní pomoc může mít formu právního poradenství, mediace, sepsání podání určeného soudu, zastupování před soudem advokátem nebo Centrem právní pomoci, a vykonávání úkonů anebo částečnou úhradu nákladů s těmito úkony souvisejícími.¹⁵⁰

¹⁵⁰ ŠTEVČEK, Marek et al.: Civilné právo procesné. 2. Vydání. Bratislava: EUROKÓDEX, 2013. s. 411-413

ZÁVĚR

Ve své práci jsem se pokusil shrnout problematiku nákladů řízení, jak z hlediska teorie, tak z hlediska soudní praxe. Přičemž je zřejmé, že jsem tak, vzhledem k rozsahu práce, nemohl učinit vyčerpávajícím způsobem. Snažil jsem se problematiku nákladů řízení přiblížit zejména způsobem, jak se s ní při své každodenní činnosti setkávají vyšší soudní úředníci, případně soudci, justiční čekatelé, asistenti soudců nebo soudní tajemníci. Při psaní práce jsem si též v některých případech ujasnil, jak bych měl při rozhodování o náhradě nákladů řízení v budoucnu postupovat.

Záměrně jsem se ve své práci věnoval pouze nákladům řízení v nalézacím řízení před soudem prvního stupně (včetně nové úpravy nákladů řízení v zákoně o zvláštních řízeních soudních). Pokud bych do své práce zahrnul též náklady vykonávacího a exekučního řízení, byl by záběr práce již příliš široký, což by nebylo ku prospěchu věci. Ve své práci jsem naopak kladl důraz na oblasti týkající se nákladů řízení, s nimiž mám zkušenosti ze soudní praxe. Jsem přesvědčen, že se mi podařilo pomocí několika konkrétních příkladů, citované judikatury, či vlastními logickými závěry, dokázat, že rozhodování o náhradě nákladů řízení je problematikou složitou a svým rozsahem obsáhlou.

Ve své práci jsem se pokusil o logicky zdůvodněné inovativní vymezení funkcí nákladů řízení z pohledu teorie práva. Při úvahách *de lege ferenda* jsem též navrhl zákonodárci možný postup při náhradě ceny pohonných hmot či nové ustanovení § 144 OSŘ týkající se účelnosti nákladů řízení v některých případech.

Na několika místech jsem též analyzoval a kriticky zhodnotil současnou právní úpravu nákladů řízení (např. ust. § 142a OSŘ). Při psaní práce jsem si též potvrdil, že přínos judikatury Ústavního soudu v oblasti náhrady nákladů řízení je nezastupitelný. Pregnantní a logická odůvodnění nálezů Ústavního soudu nepochybně udávají trend, kterým by se mělo rozhodování o náhradě nákladů řízení ubírat.

Tímto trendem (směrem) je zejména bezpodmínečné zkoumání účelnosti vynaložených nákladů, individuální posouzení účelnosti náhrady nákladů řízení v každé věci a nepřijatelnost mechanického rozhodování soudů v oblasti nákladů

řízení. V této souvislosti jsem ve své práci také zdůraznil závaznost *ratio decidendi* nálezů Ústavního soudu pro obecné soudy.

Lze uzavřít, že Ústavní soud je jedinou autoritou, která se snaží sjednotit rozhodování obecných soudů v oblasti nákladů řízení, a současně dává obecným soudům návod nejen jak o náhradě nákladů řízení rozhodovat, ale i jak při tomto rozhodování přemýšlet.

Při porovnání společných prvků nákladů řízení s německou a slovenskou právní úpravou jsem došel k závěru, že institut právní pomoci zakotvený ve slovenském právním řádu by bylo vhodné zakotvit do našeho právního řádu, neboť zákon jasně stanoví za jakých podmínek má fyzická osoba na bezplatnou právní pomoc nárok. Tedy stanoví rovné podmínky pro všechny, zatímco u nás vždy záleží při žádosti o osvobození od soudních poplatků (ustanovení zástupce) na subjektivním posouzení každého případu soudem.

SUMMARY

This thesis deals with the theme „Costs of proceedings and current trends in decision making about them“. The issue of the costs itself is an important sphere of the civil procedure. The court makes a decision regarding the costs of proceedings in the end of every judicial proceeding (with rare exceptions). In fact the statement on costs of proceedings is the most common judgement of the court in civil proceedings. Thus it might appear that the matter of proceeding costs is simple and sufficiently clarified in judicial practice. However, the opposite is true. Currently there exist great inconsistencies in the decision on proceeding costs among ordinary courts. The only authority seeking to unify conflicting decisions on the costs of proceedings issued by ordinary courts is the Constitutional Court of the Czech Republic.

In this work a great deal of attention is focused on particular issues related to proceeding costs decisions. The thesis tries to specify problematic aspects arising in connection with making judicial decisions on proceeding costs; it tries to describe and analyze them. The thesis also discusses the current legal amendment which is then subjected to critical analysis. The emphasis is also laid upon judicature of the Constitutional Court of the Czech Republic which sets trends in judicial decisions about proceeding costs. The thesis also contains a proposal for an innovative definition of proceeding costs functions and in several cases a new draft legislation in the sphere of proceeding costs. When analyzing individual points of proceeding costs it is also referred to judicature and expert publications. The author adds his own experience from judicial practice.

The thesis is divided into Introduction, five chapters and Conclusion. The first chapter specifies the term of proceeding costs and its function, it also analyzes different types of the costs in detail. The second chapter deals with the matter of payment of proceeding costs. The third chapter contains various policies and procedures for proceeding costs compensation. The fourth chapter is devoted to the issue of decision on proceeding costs. In the fifth chapter are then compared

selected common elements of proceeding costs in the Czech Republic, the Federal Republic of Germany and the Slovak Republic.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Prameny

- zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- zák. č. 89/2012, občanský zákoník
- vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů
- zák. č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších novel
- zák. č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů
- usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
- zák. č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- zák. č. 235/2004 Sb., zákon o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů
- zák. č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů
- zák. č. 280/2009, daňový řád, ve znění pozdějších předpisů
- zák. č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů
- zák. č. 99/1963 Zb., občiansky súdny poriadok, ve znění pozdějších předpisů
- zák. č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů
- zák. č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů
- zák. č. 99/1963 Zb., občiansky súdny poriadok
- zák. č. 327/2005 Z.z., o poskytování právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi

- (RGB1. S. 83) – Zivilprozessordnung (zákon SRN)

Monografie a komentáře

- BAKEŠ, Milan; Karfíková, M.; Kotáb, P. et al. Finanční právo. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-440-7
- DAVID, L.; Ištváněk, F.; Javůrková, N.; et al. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. Praha : Wolters Kluver ČR, 2009. ISBN 978-80-7357-460-4.
- DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře, 2 sv. ISBN 978-80-7400-107-9,
- KNAPP, Viktor. Teorie práva. Praha: C.H.Beck, 1995. ISBN 80-7179-028-1
- KINDL, Milan; Alexander ŠÍMA; Ondřej DAVID. Občanské právo procesní, Plzeň: Aleš Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-47-4
- KLÍMA, Karel et al. Praktikum českého ústavního práva, 3. vydání, Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7680-173-1
- PAULUS, Christoph G. Zivilprozessrech. Berlin Heidelberg: Springer, 2013. ISBN 978-3-642-36352-8
- STAVINHOVÁ, Jaruška a Petr HLAVSA. Civilní proces a organizace soudnictví. Brno: Doplněk, 2003. Učebnice Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 332. ISBN 80-7239-155-0.
- STAVINHOVÁ, Jaruška a Petr LAVICKÝ. Základy civilního procesu. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-5062-4.

- SVOBODA, K.; P. Smolík; J. Levý et al. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2013. Komentované zákony. ISBN 978-80-7400-506-0
- ŠTEVČEK, Marek et al.: Civilné právo procesné. 2. vydání, Bratislava: EUROKÓDEX. 2013. ISBN 978-80-89447-18-3
- WALTR, R. Zákon o soudních poplatcích. Komentář. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-435-5
- WINTEROVÁ, Alena. Civilní právo procesní. 6. vydání. Praha: Linde, 2011. ISBN 978-8-07-201-842-0

Odborné články

- BALÍK, Stanislav. O Sudičství. Právo & Byznys. Praha: Mladá Fronta, 2012, č. 1, s. 56-59. ISSN: 1804-6061
- BÍLÝ, Martin. Předžalobní výzva – důsledky a problémy. Právní rozhledy. Praha: C. H. Beck, 2014, č. 3, s. 94, ISSN 1210-6410
- BÍLÝ, Martin. Subjekty náhrady nákladů řízení. Právní rozhledy. Praha: C. H. Beck. 2010, č. 9, s. 308-315. ISSN 1210-6410
- JIRSA, Jaromír. Soudce, Praha: JUDr. Karel Havlíček - Havlíček Brain Tým, 2012, roč. XIV, č. 2. s. 18. ISSN 1211-5347
- CHALUPA, Luboš. Náklady řízení při změně žaloby a povinnost překladu písemnosti, Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2008, č. 6, s. 32. ISSN 1210-6348
- SVÁČEK, Jan. Proč je americká justice efektivnější než česká?. Právní rozhledy. Praha: C.H.Beck, 2002, č. 7, s. 349. ISSN 1210-6410
- SVOBODA, Karel. Rozhodování o nákladech ve zvláštních řízeních soudních. Právní rozhledy. Praha: C.H.Beck, 2014, č. 11, s. 39. ISSN 1210-6410

- SVOBODA, Karel. Komentář k Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 3 Co 52/2012 ze dne 12. 3. 2013. Soudní rozhledy. Praha: C. H. Beck. 2013, č. 6, s. 213. ISSN 1211-4405
- VRCHA, Pavel. K problematice osvobození podnikatelských subjektů od soudních poplatků. Právní rozhledy. Praha: C.H.Beck, 1999, č. 11, s. 573. ISSN 1210-6410
- VRCHA, Pavel. Několik poznámek k rozhodování o nákladech řízení (zejména před soudy prvního stupně). Soudní rozhledy. Praha: C.H.Beck, 2002, roč. 8, č. 8, s. 273 – 280. ISSN 1211-4405

Internetové zdroje

About The Fund for Modern Courts. The Fund for Modern Courts [online]. New York [cit. 2013-11-23]. Dostupné z:

http://www.moderncourts.org/About_Us/index.html

Zákon ze dne 1.1.1970 o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní). ASPI, Wolters Kluwer ČR, a. s., Epravo [online]. 1999 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=427&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

Judikatura

Judikatura Ústavního soudu

- Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 70/96 ze dne 18. 3. 1997
- Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. IV. ÚS 13/98 ze dne ze dne 3. 9. 1998
- Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. II.ÚS 13/98 ze dne ze dne 27.10. 1998
- Nález Ústavního soudu ČR sp. zn I. ÚS 13/98 ze dne 11. 5. 1999
- Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. II. ÚS 194/98 ze dne 20. 2. 2001
- Nález pléna Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 19/02 ze dne 11. 3. 2003

- Nález Ústavního soudu ČR sp.zn. I.ÚS 672/03 ze dne 11. 2. 2004
- Nález Ústavního soudu ČR sp.zn. IV. ÚS 1/04 ze dne 13.1.2005
- Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. III. ÚS 252/04 ze dne 25. 1. 2005
- Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. II. ÚS 237/05 ze dne 2. 3. 2006
- Nález Ústavního soudu ČR sp.zn. II.ÚS 1619/08 ze dne 2. 10. 2008
- Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 1452/09 ze dne 17. 8. 2009
- Nález Ústavního soudu ČR sp.zn. I.ÚS 1227/09 ze dne 8. 9. 2009
- Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. IV. ÚS 1087/09 ze dne 24. 11. 2009
- Nález Ústavního soudu ČR sp.zn. I.ÚS 1030/08 ze dne 12.1.2010
- Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. III. ÚS 2984/09 ze dne 23. 11. 2010
- Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 2278/10 ze dne 30. 11. 2010
- Nález Ústavního soudu ČR sp.zn. IV.ÚS 121/11 ze dne 17. 5. 2011
- Nález Ústavního soudu ČR sp.zn. I.ÚS 804/08 ze dne 7. 9. 2011
- Nález Ústavního soudu ČR sp.zn. I ÚS 1441/11 ze dne 22. 9. 2011
- Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. III. ÚS 3000/11 ze dne 10. 2. 2012
- Nález Ústavního soudu ČR sp.zn. I. ÚS 3923/11 ze dne 29. 3. 2012
- Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 988/12 ze dne 25. 7. 2012
- Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. II. ÚS 736/12 ze dne 2. 10. 2013
- Nález Ústavního soudu ČR sp.zn. II.ÚS 736/12 ze dne 2. 10. 2013
- Nález Ústavního soudu ČR sp.zn. I.ÚS 1030/08 ze dne 12.1.2010
- Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. III. ÚS 2984/09 ze dne 23. 11. 2010
- Usnesení Ústavního soudu ČR sp.zn. III.ÚS 2653/13 ze dne 31. 10. 2013
- Usnesení Ústavního soudu ČR sp.zn. II.ÚS 3628/13 ze dne 28. 1. 2014

Judikatura Nejvyššího soudu

- Stanovisko Nejvyššího soudu České socialistické republiky sp.zn. Cpj 86/71 ze dne 3. 2. 1972, R 42/1972
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR sp.zn. 3 Cz 69/83 ze dne 28. 12. 1983
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 11 Zp 24/99 ze dne 5. 10. 2001
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 11 Zp 24/99 ze dne 5. 10. 2001
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 35 Odo 101/2002 ze dne 24. 3. 2004

- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 32 Cdo 2892/2008 ze dne 8. 9. 2009
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 32 Cdo 2199/2009 ze dne 25. 5. 2010
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 5286/2009 ze dne 29. 3. 2012
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 242/2012 ze dne 17. 2. 2012

Judikatura ostatních soudů

- Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 8 To 3/94 ze dne 16. 5. 1994
- Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 990/95 ze dne 2. 8. 1996
- Usnesení Vrchního soudu v Praze sp.zn. 11 Cmo 18/97 ze dne 5. 3. 1997
- Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 7 Cmo 49/2013 ze dne 4. 9. 2013
- Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 3 Co 52/2012 ze dne 12. 3. 2013
- Usnesení Krajského soudu v Ostravě sp.zn. 15 Co 539/98 ze dne 31. 8. 1998
- Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem - pobočka v Liberci sp.zn. 35 Co 40/2003 ze dne 12. 2. 2003
- Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem sp.zn. 10 Co 101/2003 ze dne 18.3. 2003